

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra veterinárních disciplín

Podmínky uchovnění u plemene border kolie

Bakalářská práce

Autor práce: Aneta Grygarová

Obor studia: Speciální chovy

Vedoucí práce: MVDr. Barbora Karlasová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci "Podmínky uchovnění u plemene border kolie" vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 23.4.2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí práce, MVDr. Barboře Karlasové, Ph.D., za výstižné rady, ochotu a trpělivost během průběžných konzultací bakalářské práce. Dále patří velké poděkování mojí matce Alexandře Grygarové a poradkyni chovu border kolií Monice Švarcové za předané informace a osobní zkušenosti k mé bakalářské práci.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala mé rodině za trpělivost a podporu během studia.

Podmínky uchovnění u plemene border kolie

Souhrn

Border kolie je ovčácké plemeno psů, řazené do FCI skupiny 1, které nabývá stále větší popularity po celém světě. Je využívána na farmách jako ovčácký pes, ale stala se oblíbenou i v mnoha sportech, jako je agility, flyball nebo obedience. Dále se využívá pro záchranné a asistenční práce, či jako společník do rodiny, kam se díky své typicky přátelské a neagresivní povaze přímo hodí. Border kolie je velmi inteligentní, se značnou vlohou pracovat pro člověka, je ale nezbytné ji zaměstnat jak po stránce pohybové, tak psychické.

Jedná se o zatím relativně zdravé a vitální plemeno, které je v České republice chováno v rámci dvou chovatelských klubů, Border Collie Clubu České republiky (BCCCZ) a Klubu chovatelů málopočetných plemen psů (KCHMPP), jež mají odlišné požadavky na uchovnění. V rámci obou klubů je u psů třeba provést vyšetření na dysplazii kyčelního kloubu (DKK) s maximálním výsledkem do mírného stupně C. Nezbytné je rovněž oftalmologické vyšetření na dědičné oční vady (CEA - anomálie oka kolií, PRA - progresivní retinální atrofie) s negativním výsledkem. V rámci Border Collie Clubu České republiky (BCCCZ) je ještě navíc vyžadováno vyšetření na osteochondrózu ramenního kloubu (OCD) a na dysplazii loketního kloubu (DLK), kdy jsou do chovu připuštěni jedinci s DLK stupně 2 (střední artróza).

Další podmínkou obou klubů je, aby alespoň jeden rodič z chovného páru byl geneticky čistý v genu pro TNS (Trapped Neutrophil Syndrome, tzv. syndrom uvězněných neutrofilů) a CEA.

Při bonitaci se u každého jedince kontroluje skus a počet zubů a samci musí mít obě varlata sestouplá v šourku. Zájemem klubů je křížení vhodných a nepostižených chovných psů s co nejnižším možným výskytem dědičných vad, proto je nutné se vyvarovat křížení dvou příbuzných či merle jedinců. Vyšetřování dědičných vad a onemocnění a jejich vyhodnocování se mnohdy v jednotlivých státech liší, tyto odlišnosti se ukázaly někde jako méně, jinde zase jako více přínosné.

Rodičovský pár by měl přenášet typickou povahu, která by se měla nést z generace na generaci. Právě tato kvalitní a originální povaha dělá právě border kolii velmi oblíbeným plemenem.

Klíčová slova: pes, border kolie, chov, podmínky uchovnění, zdraví

Breeding standard of Border collies

Summary

Border collie is a FCI Group 1 as a sheep dog breed, which is gaining increasing popularity around the world. It is used as a sheepdog on farms and has become popular in many sports such as agility, flyball or obedience. It is also usable for rescue and assistance work or as a family companion where, thanks to its typically friendly and non-aggressive natural behavior, it is very suitable. It is a very intelligent breed with a great talent of work for man, but it is necessary to occupy its mind both physically and mentally.

This relatively healthy and vital breed is bred within two breeding clubs in the Czech Republic, the Border Collie Club Czech Republic and the Club of not very numerous dogs' breeds breeders that have different retention requirements. Within both clubs, dogs should be tested for hip dysplasia (HD) joint with score to moderate grade C (middle arthrosis). Ophthalmological examination for hereditary eye defects (CEA - Collie Eye Anomaly, PRA - Progressive Retinal Atrophy) with a negative result is also necessary. Within the Border Collie Club Czech Republic (BCCCZ), osteochondrosis dissecans (OCD) and canine elbow dysplasia (ED) are also required. Only individuals with ED Grade 2 (middle arthritis) are allowed to be included in the breeding.

Another condition of both clubs is that at least one parent of the breeding pair is genetically pure in the TNS gene (Trapped Neutrophil Syndrome) and CEA.

During the quality check, each individual is checked for bite and number of teeth, and males must have both testicles descended in the scrotum. The interest of the clubs is the crossing of suitable and unencumbered breeding dogs with the lowest possible occurrence of hereditary defects, so it is necessary to avoid crossing two relatives or merle individuals. Investigations of inherited defects and diseases and their evaluation often vary from country to country, these differences have proven to be less, somewhat more beneficial.

The parenting couple should carry the typical character that should be carried from generation to generation. It is this quality and original nature that makes the Border collie a very popular breed.

Keywords: dog, Border collie, breeding, conditions of breeding, health

Obsah

1	Úvod.....	2
2	Cíl práce.....	3
3	Literární rešerše	4
3.1	Historie zrodu plemene a jeho linie.....	4
3.1.1	Původ	4
3.1.2	První ovčáčtí psi	4
3.1.3	Uznání plemene	5
3.1.4	Linie border kolií	6
3.1.5	Nejvýznamnější jedinci historie	7
3.1.6	Zbarvení border kolií.....	8
3.2	Chov border kolií	10
3.2.1	Historie chovu a chov v České republice	10
3.2.2	Chovatelské organizace	11
3.2.3	Chovatelské kluby v ČR	12
3.3	Zdravotní vyšetření povinná k uchovnění Border kolií v ČR	13
3.3.1	Vyšetření kloubů	13
3.3.1.1	Dysplazie kyčelního kloubu (DKK)	14
3.3.1.2	Dysplazie loketního kloubu (DLK).....	21
3.3.1.3	Osteochondróza (OCD)	23
3.3.2	Oftalmologická vyšetření na oční vady	26
3.3.3	Výměna, uspořádání a vady čelisti a chrupu	28
3.3.4	Kryptorchismus	31
3.4	Podmínky uchovnění v jednotlivých klubech.....	32
3.4.1	BCCCZ – Border Collie Club Czech Republic.....	32
3.4.2	KCHMPP – Klub chovatelů málopočetných plemen psů	34
3.4.3	Bonitace	34
3.5	Koupě štěněte	35
3.5.1	Chov s průkazem původu.....	35
3.5.2	Výběr nového člena rodiny	36
3.6	Novodobé využití	38
4	Závěr	41

5	Seznam literatury.....	43
6	Seznam použitých zkratk a symbolů.....	51
7	Samostatné přílohy.....	52

1 Úvod

Border kolie je vytrvalý ovčácký pes dobrých proporcí, který byl původně určený především k práci u stáda. Díky velkému temperamentu, vytrvalosti a ochotě ke spolupráci s člověkem se kromě pasení staly border kolie jedním z nejvyhledávanějších plemen pro různé kynologické aktivity.

Rostoucí poptávka má zpravidla negativní vliv na plemeno v oblasti zdraví, zesiluje tlak zařadit do chovatelské základny stále větší počet zvířat, často i s nižší chovatelskou hodnotou.

Důležité při výběru je zejména sledovat zdravotní parametry obou potencionálních rodičů. Cílem by na prvním místě mělo být zachování zdraví plemene a teprve na druhém místě udržení stálého exteriéru, charakteristických vloh a vlastností specifických pro plemeno, což je úkolem chovatelských klubů specializovaných pro chov border kolie v ČR. Proto jednotlivé chovatelské kluby tvoří různé ozdravné programy.

2 Cíl práce

Cílem bakalářské práce bude podání uceleného přehledu úkonů nezbytných i dobrovolných pro uchovnění psů plemene border kolie směřovaného zejména na majitele a chovatele tohoto plemene.

V druhé řadě se práce zaměří na téma vyšetření dědičných a vývojových vad u vybraného plemene, která je zapotřebí splnit, aby mohl být daný jedinec zařazen do chovu.

3 Literární rešerše

3.1 Historie zrodu plemene a jeho linie

Plemeno border kolie je považováno za nejvýznamnějšího ovčáckého psa (Petwave, 2016), vyvinutého pastýři a ovčáky v hraničním území mezi Anglií a Skotskem (Grew, 1993).

Sledování dnešní border kolie, pracující v souladu se svým psovodem, je úžasný zážitek. Vazba mezi člověkem, jeho psem a ovci je velmi speciální a úctyhodná (Longton, 1997).

3.1.1 Původ

Z počátku psi chránili člověka před dravou zvěří. Později mu pomáhali hlídat příbytek a dobytek (McLeavy, 2003).

V literárním díle z 16. století psaném v latině *De Canibus Britannicus* byl líčen pes středního tělesného rámce ovládající stádo pod dozorem psovoda, ovčáka. Tento popis odpovídal border kolii (Müller, 2001).

Plemena, ze kterých border kolie pravděpodobně vznikla, nejsou stále zcela objasněna. Za takové představitele se považuje skandinávský sobí špic, staroněmecký kuli a římský pracovní pes, na jejichž základě teoreticky vznikla tzv. „Working Colley“, která dále, mimo jiné i se setry, je brána za prapředky dnešních border kolií. Lovecký pes plemene pointer, jež se v 19. století v Anglii těšil značné popularitě, měl na border kolii pravděpodobně také značný vliv. Jeho typický snížený postoj a „fixovaný pohled“ na kořist při jeho práci je možné považovat za převzaté vlastnosti border kolií od tohoto loveckého plemene (Verhoef-Verhallen, 2002).

3.1.2 První ovčáčtí psi

Od dob, kdy člověk domestikoval ovce, potřeboval psy, aby mu pomáhali je ovládat, hlídat a překonávat velké vzdálenosti při převádění na jiné pastviny (Price, 2013).

Život v blízkosti psů a dobytka navedl jejich majitele k využívání a zlepšování jejich stádního instinktu (McLeavy, 2003). Je prokázáno, že rozmanitě zbarvené border kolie byly nápomocné ve své rodné Velké Británii farmářům k zahánění a ochraně ovcí již v 19. století (Verhoef-Verhallen, 2002).

Lze těžko určit, jaký vzhled měli původní ovčáčtí psi, neb bylo ponecháno opravdu málo písemných a obrazových zdrojů. Má se za to, že právě Římané přivedli do Británie psy s

typickým intenzivním pohledem na ovci při práci, kterým se vyznačuje dnešní podoba a povaha tohoto plemene. Původní psi se vyznačovali i dalšími vlastnostmi, jež díky selekci v chovu krok po kroku přispívaly k vývoji těchto zvířat v mnohem specializovanější a propracovanější psy (Price, 2013).

Vývoj moderního ovčáckého psa

Do prvotní výbavy originálních ovčáckých psů se zapojovaly i některé odlišné geny, ale je třeba mít v patrnosti, že až do 19. století žili majitelé border kolií, tedy ovčáci a farmáři, izolovaně (Price, 2013).

Vývoj pracovního psa z jeho převážně šakalového původu je částečně zaznamenán a částečně spekulací (Longton, 1997).

Ovčácký pes by měl v první řadě výborně „běhat v brázdě“, tedy zabránit úniku konkrétních zvířat či celého stáda za stanovenou hranici, kterou může být například kout pole, kde je zvíře vábeno oblíbenou potravou (Müller, 2001).

Ovšem, bez vlastnění vozidla a možnosti využít železnice, bylo velmi obtížné zdolávat dlouhé vzdálenosti za účelem návštěv, srovnávání a vylepšování svých psů, učení se novým a vypracovanějším metodám v jejich ovládnutí při práci a také cíleného křížení vhodných jedinců (Price, 2013).

Právě až v sedmdesátých letech 19. století se v Irsku, Anglii, Walesu a Skotsku začaly pořádat závody border kolií s lokálním charakterem. Se zlepšením infrastruktury, a to zejména železnic, došlo k častějším návštěvám příznivců z Velké Británie a Irska na těchto soutěžích (Price, 2013).

3.1.3 Uznání plemene

Přestože border kolie podléhají registraci již od konce 19. století (Verhoef-Verhallen, 2002), až v roce 1906 vznikla Mezinárodní společnost ovčáckých psů neboli International Sheep Dogs Society (ISDS). Registrace mohla proběhnout pouze při zapsání obou rodičů daného jedince, který obdrží své registrační číslo (McLeavy, 2003).

Roku 1964 byla border kolie uznána Anglickým kynologickým klubem za samostatné plemeno, kde byli akceptováni pouze jedinci zapsáni u ISDS (McLeavy, 2003). Až v roce 1976 bylo toto plemeno oficiálně uznáno velkými kynologickými organizacemi. Ve stejném

roce byl Kennel klubem, přední organizací ve Velké Británii, sepsán oficiální plemenný standard, kde je detailně popsána povaha a vzhled border kolie (Price, 2013).

Vznik jména

Termín „collie“ se v Británii používá od pradávna, mimo jiné pro ovčáckého psa (Verhoef-Verhallen, 2002).

Již Keltové, žijící v Irsku od 5. do 1. století př. n. l., využívali pár z prvotních ovčáckých psů. Dle dostupných zdrojů název „kolie“, v keltském jazyce znamenající „užitečný“, pochází právě od nich. Až mnoho let poté se k názvu „kolie“ doplnil přídomek „border“ (v anglickém jazyce „hranice“) pro odlišení určitého plemene pracujícího na pastvinách v drsném prostředí skotských a anglických hranic (Price, 2013).

Jak uvádí také druhá autorka, Verhoef-Verhallen (2002) ve své knize Border Kolie: „Pojmenování „border“ pochází z počátku 20. století a odkazuje na „The Borders“, hraniční území mezi Anglií a Skotskem.“

Přímo plemenné jméno „Border Collie“ se dle registračních dokladů začalo používat až od roku 1946 (Grew, 1993).

3.1.4 Linie border kolíí

Border kolie versus Working Sheepdog

Existuje také název Working Sheepdog neboli pracovní ovčácký pes (Verhoef-Verhallen, 2002). Pod tímto pojmem jsou zahrnuty neregistrované border kolie, či jejich kříženci (McLeavy, 2003). Working Sheepdog je tedy ve skutečnosti border kolie, jež nepodlehla registraci v chovu pod záštitou Kennel klubu či International Sheep Dogs Society ISDS. Před několika lety stále existovala specifická kartotéka pro pracovní ovčácké psy, které je ovšem dnes nutno považovat za jedince bez průkazu původu. (Price, 2013).

Tito psi jsou zapsáni do vlastních rodokmenů. Jejich předkové jsou tak uznáni dle zápisu v registru plemenné knihy (Verhoef-Verhallen, 2002). Zápis jim umožňuje účast na zkouškách poslušnosti (McLeavy, 2003) v Obedience registru pod anglickým Kennel klubem (Verhoef-Verhallen, 2002).

3.1.5 Nejvýznamnější jedinci historie

V roce 1894 proběhl velmi důležitý orientační bod v historii chovu border kolií, kdy Adam Telfer z Morpethu spáříl svého neregistrovaného psa Roye s jeho neregistrovanou fenkou Meg. Z tohoto spojení se narodil černobílý pes jménem Old Hemp (obr. 1) s číslem 9 v plemenné knize (Beaumont Swann, 1988), který byl pravděpodobně nejpozoruhodnější pes majitele Adama Telfera, který je všeobecně považován za „otce moderního ovčáckého psa (Hunter, 1983).

Skrze své dovednosti a znalosti selektivního chovu vytvořil Adam z Old Hempa psa, který byl "pravým pánem ovcí". Byl přirozeným pastevcem, který se mohl pohybovat a ovládat ovce pouhým pohledem (něco, co lze pozorovat u ovčáků až dodnes) a pracovat bez rozruchu nebo povyku (Hunter, 1983).

Zmíněný pes předně figuroval i při sepsání standardu v roce 1976, kde byl prezentován jako ideální model s typickým irským vzorem zbarvení srsti (Verhoef-Verhallen, 2002). O Old Hempovi se povídá, že "Nikdo, kdo ho viděl, nemohl na něj již zapomenout.“ (Hunter, 1983).

Obr. 1 Old Hemp (Cannalore, 2017).

Autorka knihy „Key Dogs from the Border Collie Family“ Sheila Grew stanovila 4 typy border kolií dle rozložení bílé a černé barvy srsti po těle a dle její délky. Tyto typy byly inspirovány klíčovými psy v historii (Grew, 1993).

Do Northumbrian typu, kam patří jedinci s typickým irským vzorem – tedy tradičním rozložením bílé barvy a delší srstí (Grew, 1993). Irský vzor se vyznačuje bílou barvou lysina na hlavě a špičce ocasu, dále bílými znaky na nohou a hrudi. U některých jedinců pozorujeme také rozložení bílé barvy na větší části hlavy či skvrn po těle. Tato barva by nikdy neměla převažovat (McLeavy, 2003). Zde byl zakladatelem tohoto typu pes Old Hemp, dále Armstrong's Sweep 21, Hislop's Sweep 3834, Longton's Rob, Rogerson's Nell 46529, Ikey's Jace a E. Griffith's Craig (Grew, 1993).

Více bíle zbarvený a dobře pastevecky ovladatelný Wiston Cap typ byl inspirován psem Wiston Cap od J. M. Wilsona. Zde jsou ukázkovými psy Wartime Cap 3036, McTeir's Ben a již zmíněný Wiston Cap (Grew, 1993).

Třetím typem zahrnujícím krátkosrsté energické a rychlé psy je typ Nap, jenž byl inspirován fenou Queen, dvojnásobnou Supreme mezinárodní šampiónkou. K ní byli přiřazeni také Wilson's Whitehope Nap, Purdie's Wull 2806, W. J. Evans's Ben a Gail (Grew, 1993).

Trikolorní jedinci spadali do Herdman's Tommy typu, zde se uvádí pes Herdman's Tommy 16, dále také Jaff 4313, G. Parson's Frank, E. B. Carpenter's Brocken Robbie a E. B. Carpenter's Jen (Grew, 1993).

3.1.6 Zbarvení border kolií

Černý dlouhosrstý pes s bílým límcem, bílým hrudníkem a bílým ocasem byl znám minimálně před 200 lety a popsal ho proslulý Northumbrianský přírodovědec a dřevorubec Thomas Bewick ve své knize "Přírodní historie" vytištěné v roce 1790 (Grew, 1993).

Dnešní srst border kolie se vyskytuje v širokém barevném spektru (tab 1). Základním a nejčastějším zbarvením však stále zůstává černá a bílá, či trikolorní neboli černá, hnědá a bílá (Price, 2013). Standart plemene povoluje různé barvy, v žádné z nich však nesmí převažovat bílá (McLeavy, 2003).

Jedna z nejslavnějších autorek publikací o border koliích tvrdí, že za svoji kariéru slyšela mnoho verzí o teorii, proč ovčáci a farmáři upřednostňují takto zbarvené jedince, ovšem dle jejího názoru je potřeba se na problematiku podívat z jiného úhlu pohledu. A to, že barvu těchto psů spíše určil specifický charakter, chování a pracovní vlastnosti, které u nich ovčáci důsledně vybírali a šlechtili (Price, 2013).

<p>Australská červená (ee-red)</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ australská červená ○ australská červená merle ○ hnědá australská červená ○ modrá australská červená ○ lila australská červená ○ modrá australská červená merle ○ hnědá australská červená merle ○ lila australská červená merle 	<p>Černá</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ černobílá ○ černobílá s pálením (základní, žíhané, sedlové, rozsáhlé – černá dark sable) ○ černobílá s žiháním ○ sable ○ černobílá merle (blue merle) ○ černobílá merle s pálením (základní, žíhané, sedlové, rozsáhlé – černá dark sable merle) ○ černobílá merle s žiháním ○ sable merle ○ černobílá atypická merle
<p>Hnědá</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ hnědobílá ○ hnědobílá s pálením (základní, žíhané, sedlové, rozsáhlé – hnědá dark sable) ○ hnědobílá s žiháním ○ hnědá sable ○ hnědobílá merle (red merle) ○ hnědobílá merle s pálením (základní, žíhané, sedlové, rozsáhlé – hnědá dark sable merle) ○ hnědobílá merle z žiháním ○ hnědobílá sable merle ○ hnědobílá atypická merle 	<p>Lila</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ lilabílá ○ lilabílá s pálením (základní, žíhané, sedlové, rozsáhlé – lila dark sable) ○ lilabílá s žiháním ○ lilabílá sable ○ lilabílá atypická merle ○ lilabílá merle ○ lilabílá merle s pálením (základní, žíhané, sedlové, rozsáhlé – lila dark sable merle) ○ lilabílá merle s žiháním ○ lila sable merle ○ lilabílá atypická merle
<p>Modrá</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ modrobílá ○ modrobílá s pálením (základní, žíhané, sedlové, rozsáhlé – modrá dark sable) ○ modrobílá s žiháním ○ modrá sable ○ modrobílá merle (slate merle) ○ modrobílá merle s pálením (základní, žíhané, sedlové, rozsáhlé – dark sable slate merle) ○ modrobílá merle s žiháním ○ modrá sable merle ○ modrobílá atypická merle 	<p>Seal (tulení)</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ tulení s bílými znaky ○ tulení merle

Tab. 1 Možnosti zbarvení srsti u plemene border kolie povolené standardem FCI s abecedně seřazenými základními barvami. Možné kombinační varianty jsou seřazeny dle četnosti výskytu. (Švarcová, 2015).

Legenda: **zeleně** - běžně se vyskytující barvy; **černě** – ostatní barvy povolené standardem; **červeně** - barvy vyskytující se výjimečně, ale již se záznamem výskytu na území ČR.

3.2 Chov border kolií

3.2.1 Historie chovu a chov v České republice

Zemí původu s nejčastějším využíváním tohoto ovčáckého plemene je Velké Británii, kde byla zapsaná první border kolie do Plemenné knihy (PK) ISDS již v roce 1906, ovšem v případě druhé asociace Kennel Clubu až o 70 let poté, tedy v roce 1976, bezprostředně po uznání oficiálního standardu pod záštitou FCI (Loučka, 2014).

Existuje několik doložených záznamů poukazujících na přítomnost border kolie na území České republiky již při 2. světové válce, která byla pravděpodobně dovezena z Velké Británie českým vojákem. Dodnes není ovšem jisté, zda se jednalo přímo o border koli, jakou ji známe dnes, či pouze jedinec podobného zjevu (Müller, 2001). Na našem území se zápis uskutečnil do PK Českomoravské kynologické unie (ČMKU) v roce 1993 (Loučka, 2014).

Základem pro chov border kolií v ČR byli v roce 1993 dva jedinci importovaní z Anglie. Prvním z nich byla fena Mobella Jackie narozená 8.4.1992, dovezená manželi Grygarovými, zapsaná v plemenné knize pod číslem CMKU/BOC/1/92/93/92/94. Tentýž rok dovezl pan Filip Novák z Anglie psa jménem Caristan Jaguar narozeného 30.7.1992 pod označením v PK CMKU/BOC/2/93/93/94. První vrh z tohoto spojení byl zapsán 22.4.1994 pod chovatelskou stanicí Bohemia Alké. Jednalo se tedy o první odchov tohoto plemene pod záštitou ČMKU (BCCCCZ, 2018).

V průběhu času se narodilo několik dalších vrhů a postupně se z ciziny importovalo pár nových jedinců. Jmenovitě jimi byli například černobílý Highlad Dreamer, či první blue merle pes v ČR Arnpriors Tsar at Beagold a další. Odchovy si v začátcích byly velmi příbuzné, neboť chovatelskou základnu tvořilo jen 7 dovezených jedinců. Až v roce 1997 se podařilo zrealizovat první zahraniční krytí a následný úspěšný odchov štěňat (BCCCCZ, 2018).

Od prvního vrhu se začal chov rychle rozvíjet a k roku 2000 bylo v plemenné knize zapsáno 218 jedinců plemene border kolie, kdy číslo zápisu v PK CMKU/BOC/218/00 konkrétně patřilo importované feně Tosari Flies High majitelky Veroniky Vargové. Poslední zjišťovaný zápis border kolie do PK k datu 31.12.2017 byl pod číslem CMKU/BOC/10976/17 a patřil feně Even More Fun Hardy Origin v majetku Evy Bártové. Z toho je zřejmé, že za

posledních 17 let byl v ČR vydán průkaz původu více než 10,5 tisícům psů plemene border kolie (BCCCCZ, 2018).

3.2.2 Chovatelské organizace

FCI – Fédération Cynologique Internationale

FCI, neboli Fédération Cynologique Internationale, je Světová psí organizace s 95 členy a partnery. Členem je daná země, jíž zvolená instituce vydává rodokmeny a školí vlastní rozhodčí (FCI, 2018).

Border kolie je v obou klubech v České republice chována pod záštitou organizace FCI. Originální název plemene je Border Collie, je u FCI pod číslem 297 a spadá do FCI skupiny 1 – plemena ovčácká, pastevecká a honácká (ČMKU, 2018).

Standard border kolie je k nahlédnutí jako příloha 1.

FCI se skládá z pěti sekcí: Evropa, Amerika a Karibik, Asie a Tichomoří, Střední východ a Afrika. Zajišťuje, aby veškerí rozhodčí a rodokmeny prošli uznáním všech členů FCI. Tato společnost uznává aktuálně 344 plemen, z nichž každé je „majetkem“ země, ze které pochází. Ta sepisuje standard daného plemene, neboli detailní popis ideálního představitele, a to ve spolupráci s ostatními standardy a vědeckými komisemi FCI. Organizace zajišťuje také aktualizace, překlad a konečné zveřejnění standardů, tyto normy jsou referencí pro rozhodčí na výstavách v členských státech FCI, a dále také pro chovatele pro odchov co nejlepších jedinců. Mezinárodní výstavy, pracovní/lovecké zkoušky a testy, závody obedience, agility, coursing a v pasení, to vše organizují jednotlivé členské země. Dosažené výsledky jsou zaslány úřadu FCI, kde podlehnou kontrole a zpracování. Po splnění jednotlivých stanov, lze psovi udělit ocenění typu: Mezinárodní šampion krásy, Mezinárodní šampion v pasení, Agility šampion a další. Tyto tituly jsou homologovány FCI. Dále může každý chovatel požádat o mezinárodní zápis své chovatelské stanice prostřednictvím své národní psí organizace (FCI, 2018).

ISDS - International Sheep Dog Society

Orgánem, který má největší vliv na chov moderních border kolií, je International Sheep Dog Society (ISDS, Mezinárodní společnost ovčáckých psů) se sídlem v anglickém Bedfordu (Price, 2013). Společnost byla založena v roce 1906 skotskými chovateli ovcí za cílem registrace ovčáckých psů (Verhoef–Verhallen, 2002).

Plemenná kniha měla první publikaci v roce 1955 a od té doby je vydávána každý rok (Beamount Swann, 1988). Zprvu chov nenaplňoval označení „International“, neboť členskou základnu klubu, s méně jak sto členy, tvořili hlavně Skoti (Verhoef-Verhallen, 2002).

Největším cílem společnosti ISDS bylo shromažďování záznamů rodokmenů nejlepších ovčáckých psů za účelem zachování skutečností pro další generace. Informace byly zapsány do plemenných knih a rodokmenů pro možnost jejich zpětného vyhledávání a to nejen z období minulého století. Několik záznamů je dokonce z 90. let 19. století, ty jsou farmáři a ovčáky obzvláště ceněné (Price, 2013).

Registrace štěnat pod ISDS je možná pouze tehdy, pokud oba jedinci z rodičovského páru spadají pod organizaci ISDS. Před registrací štěnat musí majitel chovného psa do 14 dnů od páření organizaci ISDS informovat o tom, že došlo ke krytí a doplnit jméno feny (Beamount Swann, 1988).

KC - Kennel Klub

The Kennel Club je největší britskou organizací zabývající se ochranou a podporou zdraví a také dobrých životních podmínek všech psů (Kennel Club, 2018).

Oficiální datum, kdy byly hraniční kolie přijaty pro registraci v Kennel Clubu jako samostatné plemene bylo 1. srpna 1976. Pokud je štěně nebo pes registrován u organizace ISDS, může podléhat registraci i v Kennel Clubu (Beamount Swann, 1988).

Klub nabízí majitelům a výcvikářům psů jedinečný zdroj vzdělávání, nabitých zkušeností a rad ohledně nákupu štěnat, zdraví psů jejich a chovu a výcviku (Kennel Club, 2018).

3.2.3 Chovatelské kluby v ČR

Mezi kluby, které v České republice zaštiťují chov border kolií, patří Border Collie Club Czech Republic (BCCCZ) a Klub chovatelů málopočetných plemen psů (KCHMPP). Oba kluby mají své poradce, kteří jsou nápomocni při výběru chovného páru, odchovu štěnat a dalších náležitostech chovu s průkazem původu (Švarcová, 2018, osobní sdělení).

Jednotlivá sdružení si stanovila podmínky pro uchovnění, zařazení jedince do chovu u daného klubu pod organizací FCI. Snahou klubů je podpora chovu zdravých a standardních jedinců s průkazem původu. Majitel jedince se může stát členem v obou klubech, samotná registrace a chov lze již pouze pod jedním z nich (Švarcová, 2018, osobní sdělení).

V podkapitole „Podmínky uchovnění v jednotlivých klubech“ jsou sepsány stanovené podmínky a povinná vyšetření jednotlivých klubů.

BCCCZ – Border Collie Club Czech Republic

Border Collie Club Czech Republic (BCCCZ) je dobrovolným sdružením příznivců plemene border kolie, který svou činností podporuje své členy zprostředkováváním jejich setkání a zasíláním informací o novinkách ohledně zdraví, plánovaných sportovních aktivitách, výstavách, bonitacích a dalších náležitostech v zájmu členů (BCCCZ, 2018).

Poradkyní chovu je paní Monika Švarcová a předsedou Ing. Radko Loučka. Sídlo a fakturační adresa klubu je na Praze 4 – Chodov (BCCCZ, 2018).

KCHMPP – Klub chovatelů málopočetných plemen psů

Klub chovatelů málopočetných plemen psů (KCHMPP) je druhým klubem zastřešující chov border kolií, mimo něž zahrnuje dalších 51 plemen psů (KCHMPP, 2018).

Poradkyní chovu pro plemeno border kolie je paní Eva Feistauerová, předsedkyní je Jitka Rodová. Sídlo a fakturační adresa klubu je ve Vrdech (KCHMPP, 2018).

3.3 Zdravotní vyšetření povinná k uchovnění Border kolií v ČR

3.3.1 Vyšetření kloubů

Spojením kloubních ploch kostí s pokrytím kloubní chrupavky vzniká kloub, který je obklopen pouzdem odstupujícím na kloubních koncích kostí a vytvářející kloubní dutinu se synoviální tekutinou (Černý, 1999).

Border kolie se vyšetřuje na dysplazii kyčelního a loketního kloubu, dále také na osteochondrózu neboli OCD. Snahou klubu a chovatelů je testováním rodičů plánovaných vrhů tuto problematiku co nejvíce eliminovat (www.webfordog.cz).

3.3.1.1 Dysplazie kyčelního kloubu (DKK)

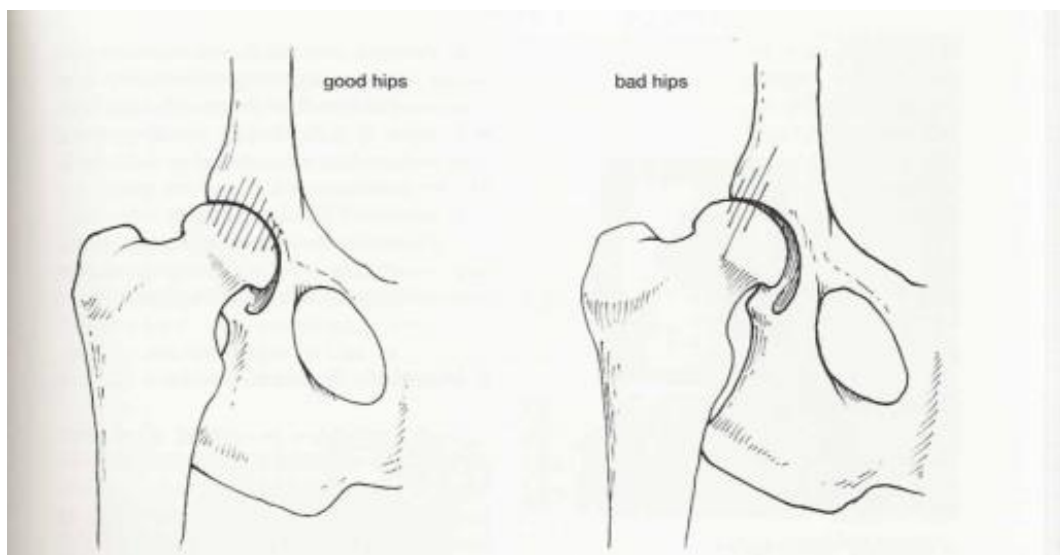
Etiopatogeneze

Dysplazie kyčelního kloubu (DKK) je vývojová porucha (Comhaire et al., 2011), jedná se o degenerativní onemocnění kloubů a nejčastější dědičné ortopedické onemocnění u psů a je považována za jeden z nejvážnějších problémů při chovu psů. V posledních 20 letech studie a pokusy o kontrolu tohoto stavu byly zaměřeny hlavně na celkový obraz abnormality kyčlí (Bouw, 1982).

Lze předpokládat, že právě plemenům šlechtěným na rychlost, obratnost a sílu, mezi které border kolie beze sporu patří, se problematika a postižení dysplazie kloubů nevyhne (Muller, 2001).

DKK snižuje kyčelní stabilitu, kterou ve většině případů způsobuje nadměrná laxita kloubního pouzdra vazů a příliš slabé spojení hlavice stehenní kosti s kloubní jamkou (acetabulum) (obr. 2) (Comhaire et al., 2011).

Při neobvyklém utváření spojení (Svododa a kol., 2001) a rozvoji změny tvaru stehenních a pánevních komponentů kloubu (Edge-Hughes, 2007) společně s následným vývojem choroby v pokročilém stádiu dojde k artrotickým změnám či osteoartritidě, kterou několika plemen, mezi které patří i border kolie, značí střední a těžký stupeň dysplazie kyčelního kloubu (Svoboda a kol., 2001).

Obr. 2 Příklad dobrého (good hips) a špatného (bad hips) kyčelního kloubu (Longton, 1997).

Klinické příznaky

Pacienti se z hlediska klinických projevů při DKK řadí do tří skupin. Do první skupiny patří jedinci stáří od 4 do 14 měsíců se subklinickými projevy, které se projeví při náhodném rtg vyšetření. Ve skupině druhé najdeme mladé psy s klinickými potížemi – typickými příznaky jsou obtíže při vstávání, neochota k pohybu především při skocích, či chůzi po schodech. Třetí skupinu představují dospělí psi nad 15 měsíců s degenerativními změnami v kloubu neboli artrózou, u kterých je již sledováno kulhání chronické povahy (Svoboda a kol., 2001).

Diagnostika

Primárním vyšetřením postižené končetiny/končetin je celkové vyšetření pacienta zahrnující posouzení postoje a chůze, dále také vyšetření ostatních končetin (Nečas a Griffon, 2004).

Pomocí palpačních technik se u kyčelního kloubu sleduje celková bolestivost při manipulaci při vyšetřování rozsahu pohybu, rozsahu laxity, u pacientů se svalovou atrofii se sleduje také pseudokrepitace (Nečas a Griffon, 2004).

Diagnostické zobrazovací metody se používají ke zhodnocení stavu dysplazie kyčelního a loketního kloubu. V České republice je k diagnostice využíváno rentgenologického vyšetření (rtg) (Butler et al. 2017).

Ke zhodnocení kondice a stavu kyčelního kloubu je využíváno rtg, prováděným v sedaci s nataženými pánevními končetinami v hyperextenzi dozadu pro jeho správné posouzení (Müller, 2001). Bez narkózy je velmi obtížné snímek vyhodnotit, neboť stanovená poloha dorzálně na hřbetě s nataženými končetinami je pro psa značně nepohodlná (Šťourač, 2018).

Hodnocení DKK

Hodnocení FCI

V České republice se systém hodnocení shoduje s celou Evropou a spadá pod skórování dle FCI (tab. 2). DKK je hodnoceno v pěti stupních A - E, kdy je nejlepší výsledek DKK 0. Většina chovatelských klubů v ČR zařazuje do chovu jedince se stupněm A - C a stupeň DKK D a E je pro psa výsledkem z chovu ho vyřazujícím. Existují ale i málopočetná

plemena, u nichž se připouští do chovu i jedinci se stupněm dysplazie D, mezi ně ale border kolie nepatří. U plemene border kolie není výskyt DKK vysoký (BCCCZ, 2018).

Oficiální rtg snímek kyčelních kloubů s příslušnými splněnými parametry označení může vyhotovit každý veterinární lékař, který je členem Komory veterinárních lékařů České republiky (KVL ČR). Naopak posoudit tento rentgen mohou jen oprávnění veterinární lékaři s osvědčením posuzovatele pro DKK a DLK, které získají po splnění kvalifikačních zkoušek před zkušební komisí Klubu posuzovatelů a zároveň jsou rovněž členy KVL ČR, na jejichž stránkách je uvedený seznam těchto veterinárních lékařů (www.vetkom.cz, 2018).

Většina chovatelských klubů v ČR má stanoveného svého posuzovatele z daného seznamu, příp. u velmi početných plemen má majitel na výběr z více posuzovatelů. Jsou ale i kluby, kde posuzovatel určený není, pak si majitel může ze seznamu posuzovatelů zvolit sám. Konkretizace pro chovatelské kluby border kolíí je uvedena dále v kapitolách 3.4.1 a 3.4.2

stupeň DKK	popis
A bez příznaků DKK	hlavice femuru a acetabulum kongruentní, Norberg-Olssonův úhel 105° a více, kraniolaterální okraj acetabula ostře ohraničený a mírně zaoblený, kloubní štěrbina úzká a pravidelná, střed hlavice femuru mediálně od dorzálního okraje acetabula
B hraniční stupeň DKK	hlavice femuru a acetabulum mírně kongruentní a Norberg-Olssonův úhel 105° a více nebo hlavice femuru a acetabulum kongruentní a Norberg-Olssonův úhel méně než 105°
C lehký stupeň DKK	hlavice femuru a acetabulum inkongruentní, Norberg-Olssonův úhel větší než 100°, kraniolaterální okraj acetabula zaoblený až zploštělý, drobné neostrosti a mírné příznaky osteoartritických změn na kraniálním, dorzálním a kaudálním okraji acetabula nebo na hlavici a krčku femuru
D střední stupeň DKK	výrazná inkongruence mezi hlavicí femuru a acetabulem se subluxací, Norberg-Olssonův úhel více než 90°, kraniolaterální okraj acetabula oploštělý a/nebo zřetelné příznaky osteoartrózy
E těžký stupeň DKK	výrazné anatomické změny v kyčelním kloubu jako luxace nebo subluxace, Norberg-Olssonův úhel méně než 90°, výrazné oploštění kraniálního okraje acetabula, deformace hlavice femuru (tvar houby, oploštění) nebo další příznaky osteoartrózy

Tab. 2 Systém hodnocení kyčelního kloubu podle FCI (FCI, 1991).

Hodnocení OFA

Ortopedická nadace pro zvířata („Orthopedic Foundation for Animals“ neboli OFA) se sídlem v USA je privátní, neziskovou organizací, která v roce 1996 založila dobrovolný registr pro vyhodnocování DKK (Flückinger, 2007).

Americký systém hodnocení podle OFA je opět odlišný (BCCCZ, 2018) a jedná se o největší databanku s údaji ohledně rtg od všech plemen na celém světě (Nečas, 2004).

Rtg snímek v dorzální poloze s kyčelními klouby v extenzi hodnotí 3 veterináři a na výsledném hodnocení se musí minimálně 2 z nich shodnout. OFA rozeznává 6 stupňů (tab. 3), kde FCI stupni A odpovídá OFA Excellent (Houl et al., 2013).

Do roku 2012 OFA vyhodnotila 10923 snímků border kolií, z toho 13,1 % bylo hodnoceno stupněm Excellent a 10,7 % bylo hodnoceno jako dysplastických (BCCCZ, 2018).

Hodnocení u BVA/KC

BVA/KC je první systém pro posuzování DKK, který byl zaveden v roce 1965 v Británii veterinární asociací a klubem chovatelů (Snášil, 2008). Od roku 1984 je používán numerický bodovací systém (Verhoef-Verhallevan, 2012), podle kterého se posuzují kyčelní klouby například v Austrálii, Novém Zélandu, Velké Británii a Irsku (Soo et Worth, 2015).

Rentgenové snímky v poloze psa stejné jako u předchozích dvou organizací posuzují nezávisle na sobě 3 posuzovatelé. Parametrů, které zkoumají, je sedm a hodnotí je 0 – 6, kde 0 je nejlepší a 6 nejhorší skóre (tab. 3). Výsledné hodnocení každého kyčelního kloubu zvlášť je součet 7 čísel a pohybuje se v rozmezí 0 – 53, resp. Pro daného jedince nabývá hodnoty 0 – 106 (BVA/KC, 2014). Do chovu jsou doporučováni jedinci s celkovým skóre méně než 10 (pro jeden kyčelní kloub méně než 5) a připouštění jedinci se skóre méně než 30, respektive méně než 15 pro každý kloub zvlášť (Flückinger, 2007). V případě hodnocení dle organizace BVA/KC se vyskytuje široký rozsah abnormalit, proto je velmi důležité rtg a jeho vyhodnocení nepodcenit a náležitě popsat (Dennis, 2012).

Do chovu jsou použiti psi s co nejnižším skóre DKK, proto je u těchto organizací vyšetření na DKK povinné a musí být předloženy k bodování a to i v případě horších výsledků (Soo et Worth, 2015).

FCI	OFA	BVA/KC Australia
A	Excellent	0–4 (no >3/hip)
	Good	5–10 (no >6/hip)
	Fair	11–18
B	Borderline	19–25
C	Mild	26–35
D	Moderate	36–50
E	Severe	51–106

Tab. 3 Srovnání posuzování DKK pod organizacemi FCI, OFA a BVA/KC (Ginja M. et al., 2014).

Dědičnost DKK

DKK je u psů onemocnění s polygenní dědičností. Je pro ni typická malformace kyčelního kloubu, která vede ke vzniku ostreartrózy (OA). Psi trpící dysplazií kyčlí mají podobné příznaky jako lidé s dysplazií a následnou osteoartrózu (Zhou et al., 2010).

Svoboda a kol. (2001) odhaduje koeficient heritability (dědičnosti) v rozmezí od 0,2 do 0,8, Houl et al. (2013) ji upravili na konkrétních 0,22 – 0,70. Dostál (2007) dodává, že heritabilita je rozdílná pro každé plemeno.

Na vývoji onemocnění se podílí také rychlost růstu daného štěněte, hormonální činnost, výživa, biochemická zátěž kloubu společně s dalšími faktory (Šťouráč, 2018), ale záleží také na velikosti jedince (Dostál, 2007).

Flückinger (2007) analyzoval dysplazii kyčelního kloubu u 1755 jedinců 9 plemen, z čehož vyvodil následující tvrzení: DKK se vyskytuje méně často u plemen s vyšším koeficientem příbuzenského křížení (inbreedingu), nižší genetickou rozmanitostí, tedy s co nejvyšším přínosem jednoho předka v populaci. Dále dodává, že inbreeding do koeficientu 3.25 % považuje za bezpečný a to díky udržení dostatečně vysoké genetické rozmanitosti v daném plemeni.

Trend genetického zlepšení je pozorován od roku 1970, do roku 2013 se jednalo o zlepšení o 16.4 %. Výskyt dysplazie byl 0,83 – 2.08 %. Ke zlepšení napomohlo i povinné vyšetřování problematiky dysplazie kyčelních a loketních kloubů (Houl et al., 2013).

Hyclová (2006) dodává, že s každým zvýšením stupně DKK u parentální generace se statisticky zvyšuje úroveň a hojnost postižení potomstva. Nebyl prokázán vliv na DKK u potomstva závisící na nesení špatných genů ze strany matky či otce (Hyclová, 2006).

Léčba

U výběru odpovědného a optimálního postupu pro léčbu DKK nemá veterinář leckdy jednoduchou cestu, neboť musí uvážit veškeré klinická hlediska dané problematiky s její technickou, ale také finanční, náročností současných terapeutických metod (Svoboda a kol., 2001).

Při léčbě je důležitá rehabilitace, do které je zahrnuto vhodné cvičení vedoucí k posílení svalů kyčelních kloubů, díky nimž může dojít ke snížení zatížení a bolesti těchto kloubů při postižení DKK. Pro další prevenci či léčbu již poškozeného kloubu, je vhodné se vyhýbat pohybu a dalším aktivitám vedoucím k případné bolesti kloubů. Ve cvičení by mělo být obsaženo plavání, chůze pod kontrolou psůvoda a také speciální cviky pro posílení

svaloviny. Dále je přínosné vyvarovat se rychlým obrátům a namáhání končetin ve skocích, při hře s ostatními psy či sportech u nemocných či velmi mladých jedinců (Edge-Hughes, 2007).

K dispozici je mnoho radikálnějších či méně radikálních metod, ze kterých je potřeba vyhodnotit a poté využít tu nejvíce přijatelnou pro daného pacienta s ohledem na jeho pracovní užití, plemeno, stáří ale samozřejmě také aktuální kondici postiženého kloubu. Důležité je také brát ohled na finanční stav a ochotu majitelů do takového úkonu určitý peněžní výdaj investovat. (Svoboda a kol., 2001).

V moderní době se užívá nejen přístupu konzervativního, ale také chirurgického (Dycus et al., 2017).

Konzervativní terapie aplikuje protizánětlivé látky a dbá na celkový klid a snížení hmotnosti. Pomocí rehabilitací také na omezení zatížení a pohybu organismu (Nečas a Griffon, 2004). Další významnou složkou konzervativní léčby je hydroterapie (Edge-Hughes, 2007), s vlažnější až teplou vodou snižující bolest a ztuhlost svalů (Nečas a Griffon, 2004) a umožnění zvýšení celkového rozměru a síly pohybu s velmi nízkým rizikem poruchy kloubu (Edge-Hughes, 2007).

V druhých popsaných, metodách chirurgických, najdeme resekce hlavice a krčku femuru, úplnou endoprotézu kloubu kyčelního. Dalšími jsou metody prováděné jako preventivní v poměrně mladém věku psa před uzavřením růstových zón. Patří k nim např. juvenilní symfyziodéza (Nečas a Griffon, 2004) prováděná u štěňat ve věku 12-16 týdnů (Hyclová, 2006), trojitá osteotomie pánve, pektinektomie a další (Nečas a Griffon, 2004).

Prevence a prognóza

Prognóza u případů DKK řešených trojitou osteotomií pánve je zpravidla dobrá, neboť i přes případný pokračující rozvoj artrotických změn, je zajištěna odpovídající funkce končetiny. Předpokládá to však správný a kritický výběr vhodného pacienta pro tento zákrok. Implantujeme-li totální endoprotézu kyčelního kloubu, umožníme zvířeti návrat k plnohodnotnému životu (Svoboda a kol., 2001).

3.3.1.2 Dysplazie loketního kloubu (DLK)

Etiopatogeneze

Dysplazie loketního kloubu (DLK) je onemocnění pohybového aparátu především středních a velkých plemen psů. DLK se vyznačuje špatnou stavbou kloubních ploch neboli inkongruitou (Svoboda a kol., 2001). Ke zrodu onemocnění může také přispět patologie měkkých tkání, mezi které patří například uvolnění vazů loketního kloubu (Les, 2013).

DLK může být způsobeno nepřiosifikovaným háčkovitým výběžkem kosti loketní, fragmentací mediálního korunkového výběžku kosti loketní, osteochondrózou kloubní chrupavky kosti pažní nebo kombinací těchto poruch (Trostel et al., 2003).

Dysplazie loketního kloubu je kontrolována více geny či základní dědičností, tedy dědičností polygenní, kdy je onemocnění řízeno kombinací více genů (Les, 2013), proto by postižení jedinci neměli figurovat v chovu (Svoboda a kol., 2001)

U osteochondrózy kloubní chrupavky pažní kosti a odlomeného korunního výběžku byla dědičnost potvrzena. V případě odizolovaného háčkovitého výběžku lokte je s dědičným základem již předem počítáno. U DLK není problematika tolik zřejmá jako je tomu u DKK, neb je poměrně nesnadné výskyt dysplazie odhalit, což může být velmi nebezpečné pro případné postižené jedince (Réblová, 2013).

Na DLK, jako na další vývojová onemocnění kosterní soustavy, působí nejen genetické dopady, ale také strava a eventuální zranění. Je známo, že kterákoliv forma DLK vede k osteoartritidě, kde je třeba počítat s možnými vážnějšími následky v budoucnosti zvířete (Les, 2013).

Klinické příznaky

Mezi příznaky řadíme silné kulhání jedince, u kterého se nadále objeví i bolestivost v průběhu či po jakémkoliv námaze (Wooliams et al., 2011).

Diagnostika

V diagnostice DLK hovoříme ve všech případech o různorodých anatomicky patologických kondicích, a jejich kombinacích spojených s loketním kloubem (Les, 2013; Wooliams et al., 2011).

Hodnocení

U dysplazie loketního kloubu (DLK) existuje, obdobně jako u DKK, skórovací systém (tab. 4), na jehož základě lze DLK vyhodnotit stupně 0 (negativní výsledek) až 3 (těžká artróza) (Wooliams et al., 2011).

Stupeň DLK	Stupeň DLK slovy	Rtg příznaky DLK
0	Bez příznaků DLK	bez osteofytů a sklerotických změn
1	Mírné příznaky DLK	osteofyty do velikosti 2 mm kdekoliv v loketním kloubu
2	Střední osteoartróza	osteofyty velikosti 2 - 5 mm kdekoliv v loketním kloubu
3	Těžká osteoartróza nebo primární léze	osteofyty větší než 5 mm kdekoliv v loketním kloubu, nebo primární léze FCP, UAP, OCD a jiné

Tab. 4 Základní kritéria hodnocení dysplazie loketního kloubu u psa (Svoboda a kol., 2001).

Legenda: DLK = dysplazie loketního kloubu; FCP = fragmentovaný korunkový výběžek; UAP = nepřiosifikovaný háčkovitý výběžek; OCD = osteochondróza.

Léčba

Podobně jako u dysplazie kloubu kyčelního, léčbu lze realizovat dvěma postupy – metodou konzervativní a chirurgickou (Svoboda a kol., 2001).

Konzervativní metoda se zaměřuje na omezení pohybu, nezatěžováním dané končetiny, hlídáním váhy pacienta a aplikací protizánětlivých nesteroidních látek (Ondrusz, 2010).

Chirurgická, metoda je doporučována jen u závažných postižení (Svoboda a kol., 2001), ale přináší ve většině případů pacientovi značnou úlevu. Z prognostického hlediska má operativní řešení některých patologií patřících pod dysplazii loketního kloubu dlouhodobější a příznivější charakter, nežli je tomu u metody konzervativní (Ondrusz, 2010).

Z prognostického hlediska má operativní řešení některých patologií patřících pod dysplazii loketního kloubu dlouhodobější a příznivější charakter, nežli je tomu u metody konzervativní (Ondrusz, 2010).

Výskyt DLK byl prokázán u přibližně dvojnásobného počtu samců oproti fenám (Meyer-Lindberg, 2006; Dostál, 2007; Michelsen 2013).

Prevence a prognóza

Z důvodu zabránění častým ochromujícím stavům loketního kloubu u border kolíí, je nastaven selektivní chov psů DLK negativních, případně s výsledným stupněm 1 – mírné příznaky DLK (Švarcová, 2018, osobní sdělení).

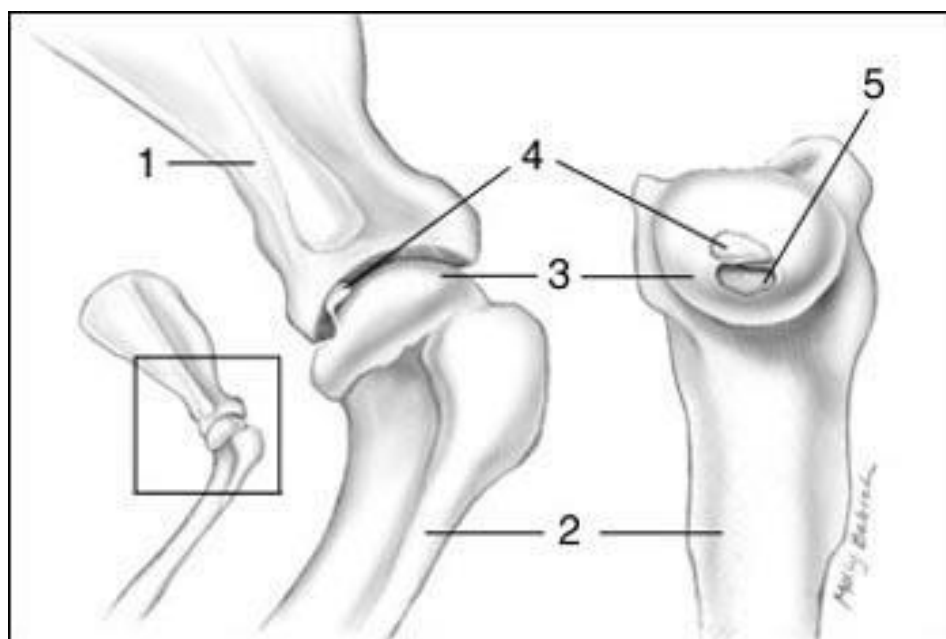
U psího pacienta se po prvním roce věku v případě neřešeného stavu objevuje nepříliš časté kulhání, ovšem v kloubu se stupňují artrotické změny, které postupně zkracují rozsah pohybu v kloubu a naopak zvyšují jeho bolestivost (Ondrusz, 2010).

3.3.1.3 Osteochondróza (OCD)

Etiopatogeneze

Osteochondróza je dědičnou vývojovou ortopedickou vadou, při které vzniká u rostoucích jedinců na predilekčních místech porucha enchondrální osifikace a odloučení hyalinní chrupavky z povrchu kosti v rámci její kloubní plochy (obr. 3) (Hnízdo, 2014),

Dle Stephanie D. Bland (2015) toto onemocnění postihuje 2x až 5x častěji samce oproti samicím.

Obr 3 Osteochondróza u psa (www.veterina-pisek.cz, 2010).

1 – lopatka (scapula) , 2 – kost pažní (humerus), 3 – hlavice pažní kosti, 4 – volný chrupavčitý fragment, 5 – místo, ze kterého se uvolnila chrupavka.

OCD se objevuje zejména v rozmezí 3 měsíců až 5 let života jedince, především ale v cca 75 % případech nejčastěji mezi 5. a 10. měsícem věku (Svoboda a kol., 2001).

Mezi nejčastěji postižená plemena patří bernský salašnický pes, německá doga, německý ovčák, newfoundlandský pes, rotvajler, zlatý retrívr, labradorský retrívr a irský setr. Onemocnění bylo popsáno i u koček a menších plemen psů (border kolie, bígl, kokršpaněl, whippet) (www.veterina-pisek.cz, 2010; Ondrusz, 2010).

U více než 60 % postižených jedinců je nález oboustranný neboli bilaterální (Breug et Lambrechts, 2012; Morgan et al., 2000; Griffiths, 1968; Berzon, 1979).

Klinické příznaky

Za první klinické příznaky lze považovat vytvoření typického postoje s postiženou končetinou rotovanou vně s loktem naopak přitaženým k tělu. Pes odmítá natáhnout rameno, při jeho pasivním ohnutí pes vnímá bolest. V nejhorších případech těžkého a dlouhodobého kulhání se na postiženém místě může objevit atrofie svalstva (Svoboda a kol., 2001).

Diagnostika

Diagnóza osteoartrózy u psů začíná u majitelů pozorujících u jedince bolest a tuhost ramenního kloubu při chůzi, běhů, skákání či stoupání z lehu (Bland, 2015). Na základě ortopedického vyšetření s detekcí bolesti a vyloučením ostatních ortopedických onemocnění, se stanoví diagnóza (Svoboda a kol., 2001), která se potvrzuje také rtg vyšetřením. To je prováděno v celkové anestezii či pouze v sedaci, aby se předešlo hybnosti psa pro správné vyhodnocení snímků (Ondrusz, 2009).

Hodnocení

Posouzení OCD se vyhodnocuje pouze dvěma výsledky – ramenní kloub je postižen / ramenní kloub je nepostižen (Bland, 2015).

Od 1. 1. 2014 je v rámci BCCCZ klubu vyšetření na OCD povinné, pozitivní nález není z chovu vyřazující vadou. Na takovém jedinci klub nedoporučuje chovat (BCCCZ, 2018).

Dědičnost

Osteochondróza je multifaktoriálním onemocněním, u kterého mezi hlavní rizikové faktory patří dědičnost, rychlý růst, mikrotrauma či další nutriční faktory (Breur et al, 2012; Ekman et Carlson, 1988).

Dědičnost neboli heritabilita je uváděna u různých forem OCD mezi 10 a 45 %, kde se pravděpodobně jedná o polygenní základ onemocnění (Breug et Lambrechts, 2012; Morgan et al., 2000; Griffiths, 1968; Berzon, 1979), dle Svobody a kol. (2001) se však rozmezí heriability pohybuje až od 25 do 45%.

Dědičnost brána jako jedním z hlavních faktorů onemocnění (Breur et al., 2012; Ekman et Carlson, 1988). Mezi další rizikové faktory osteoartritidy patří věk, pohlaví a index tělesné hmotnosti jedince (Bland, 2015).

Léčba

Opět rozdělujeme léčbu konzervativní a chirurgickou, další možností je také minimálně invazivní endoskopická léčba srovnatelná s výsledky metody chirurgické (Ondrusz, 2010).

Konzervativní metoda léčby se používá u psů s mírnými, či dle rtg dokonce minimálními, příznaky osteochondrózy (Ondrusz, 2010). Psovi je po dobu 4-6 týdnů omezen

pohyb, tj. bez volného pohybu, skoků a her, povoleny jsou pouze krátké vycházky se psem připoutaným na vodítku (Svoboda a kol., 2001). V některých případech se podávají protizánětlivé léky a chondroprotektiva složená z glukosaminu a chondroitinsulfátu. Léky je třeba užívat přesně dle pokynů lékaře (Ondrusz, 2010).

Chirurgický zákrok je založen na odstranění změněné chrupavky, v některých případech také v oživení tkáně pod defektem. Navrtáním do postiženého místa dojde ke krvácení, což napomáhá k rychlejšímu hojení a k vyplnění defektu fibrózní chrupavkou (Evinic, 2017).

Tato metoda léčby je u většiny psů schopna obnovit normální chůzi již 6 týdnů po operaci a má z pravidla 90 % úspěšnost (Svoboda a kol., 2001).

Prevence a prognóza

Jako u předešlých onemocnění, preventivním opatřením je v chovu využít pouze nepostižených jedinců a postižené naopak vyřadit.

Klubem s povinným vyhodnocováním osteochondrózy u border kolií je dle aktuálních podmínek pouze BCCCZ. Pozitivní nález OCD ale není vadou vylučující z chovu a to z důvodu krátké historie monitoringu, pro který bylo vyšetření v klubu zavedeno (BCCCZ, 2018).

3.3.2 Oftalmologická vyšetření na oční vady

U plemene border kolie se sleduje primárně onemocnění anomálie oka kolií (Collie Eye Anomaly, CEA) a progresivní retinální atrofie (Progressive Retinal Atrophy, PRA), ke kterým byl před pár lety přiřazen také zelený oční zákal (glaukom). Pozitivní nález u těchto nemocí vyřazuje jedince z chovu (BCCCZ, 2018).

Klinické vyšetření dědičných očních vad (DOV)

Pro vyloučení postižení dědičnými očními vadami CEA, PRA a glaukom je nezbytné nechat border kolii vyšetřit u oftalmologa (Švarcová, 2018, osobní sdělení).

Pro klub BCCCZ je konzultantem v problematice DOV pan MVDr. Jiří Beránek, u kterého ale není účast povinná, neboť existuje seznam dalších oprávněných posuzovatelů po celé ČR (BCCCZ, 2018). U klubu KCHMPP není určena speciální laboratoř (KCHMPP, 2018).

V 99 % vyšetření jsou jedinci vyhodnoceni jako „prostí genetických vad“, u zbylého 1 % s vyhodnocením „není prostý genetických vad“ se většinou jedná o vývojové vady (Švarová, 2018, osobní sdělení).

Anomálie oka kolií (CEA)

Pod pojmem CEA, neboli Collie Eye Anomaly, se rozumí defekt oční sítnice, které lze pozorovat u štěnat již od stáří 1-14 dnů věku, doporučeno je však provádět vyšetření až po 6 týdnech věku vrhu (Dostál, 2007) a tím zjistit, zdali je štěně NORMAL (nepostižený jedinec), CARRIER (přenašeč nemoci) či AFFECTED (postižený jedinec) (Chang et al., 2010).

První zmínka o CEA přišla z USA z roku 1953, kde se objevila především u dlouhosrstých kolií. Přibližně o 17 let později se problematika týkala již 90 % populace. V Holandsku se jednalo o číslo 48,3 % a v Anglii kolem 80%. U CEA nebylo prokázáno, že by se jednalo o defekt vázaný na pohlaví či barvu (Dostál, 2007).

Nejčastějším příznakem postižení CEA je hojné zvlnění cév sítnice, přítomnost bledých, nepigmentovaných skvrn sítnice, tvorba záhybů na sítnici, její následné uvolnění a interní krvácení v očích (Dostál, 2007). U těžce postižených zvířat lze zaznamenat příznaky typu sekundární odchlípení sítnice, nitrooční krvácení mnohdy až dokonce slepotu (Price, 2003).

Progresivní retinální artrofie (PRA)

Progresivní retinální artrofie (PRA) je dědičné onemocnění psí sítnice přirovnávané také k "filmu ve fotoaparátu" (www.animaeyecare.net).

Bezbolestná PRA se vyskytuje současně v obou očích a je více přítomna u samců nežli u fen (www.animaleyecare.net).

PRA je onemocnění značně rozšířené (Kijas et al., 2002) vyskytující se u více než 100 plemen psů (Acland et al., 2001).

PRA patří do skupiny onemocnění, která způsobují, že sítnice oka pomalu degeneruje a výsledkem je klesající vidění a mnohdy až slepota (www.optigen.com).

Je velmi důležité nepouštět do chovu AFFECTED (postižený) jedince. V této snaze Optigen nabízí vyšetření těchto jedinců zadarmo.

Zelený oční zákal (glaukom)

Zelený oční zákal (glaukom) je primárním či sekundárním onemocněním oka, při kterém dochází uvnitř bulvy k vysokému tlaku (Dostál, 2007), zapříčiňujícím postupné

objevení se změn na očním pozadí, zejména na zrakovém nervu a výrazné jsou také odlišnosti zorného pole (Gelatt, 1972). Jedná se o jedno z nejčastějších onemocnění očí, při kterých dochází k nevratné ztrátě zraku (Svoboda a kol., 2001).

Gonioskopické vyšetření automaticky zhodnocuje pouze MVDr. Jiří Beránek, u dalších oftalmologů je přínosné se na vyšetření optat předem (BCCCCZ, 2018).

3.3.3 Výměna, uspořádání a vady čelisti a chrupu

Mléčný chrup štěněte tvoří 28 zubů (obr. 4). V každé polovině horní i dolní čelisti je po 7 zubech: 3 řezáky, 1 špičák a 3 třenové zuby (Černohubová, 2011).

Výměna chrupu

Štěňata se rodí bez zubů a až postupem času jim začínají z horní a dolní čelisti (Černohubová, 2011) vyrůstat a prořezávat se do dásní v těchto časových obdobích (Komárek, 1997):

mléčné řezáky ve 4 – 6 týdnech po narození.

mléčné špičáky ve 3 – 5 týdnech po narození.

mléčné třenové zuby v 5 – 6 týdnech po narození.

ÚPLNÁ MLÉČNÁ DENTICE MÁ TEDY ZUBNÍ FORMULI:

$$\frac{Id^1, Id^2, Id^3, Cd, Pd^2, Pd^3, Pd^4}{Id_1, Id_2, Id_3, Cd, Pd_2, Pd_3, Pd_4} = \frac{3Id, 1Cd, 3Pd}{3Id, 1Cd, 3Pd} = 28 \text{ zubů}$$

Obr. 4 Úplná mléčná dentice (dentes decidui) u psa (Komárek, 1997).

Chrup dospělého psa se skládá ze 42 zubů (22 zubů v dolní a 20 zubů v horní čelisti), které jsou svými kořeny pevně zabudované v zubních lůžkách čelistí (obr. 5) (Černohubová, 2011).

Výměna na úplný trvalý chrup probíhá od tří do sedmi měsíců věku:

trvalé řezáky ve 3 - 5 měsících

trvní třenové zuby ve 4 - 5 měsících

druhé až čtvrté třeňáky v 5 - 6 měsících

trvalé špičáky v 5 - 7 měsících

první stoličky ve 4 – 5 měsících

druhé stoličky v 5 – 6 měsících

třetí stoličky v 6 – 7 měsících

ÚPLNÝ TRVALÝ CHRUP MÁ TUTO FORMULI:

$$\frac{I^1, I^2, I^3, C, P^1, P^2, P^3, P^4, M^1, M^2}{I_1, I_2, I_3, C, P_1, P_2, P_3, P_4, M_1, M_2, M_3} = \frac{3I, 1C, 4P, 2M}{3I, 1C, 4P, 3M} = 42 \text{ zubů}$$

Obr. 5 Úplný trvalý chrup (dentes permanentes) u psa (Komárek, 1997).

Vady čelisti

V České republice jsou v rámci obou klubů vyřazujícími vadami čelisti předkus a podkus (Švarcová, 2018, osobní sdělení).

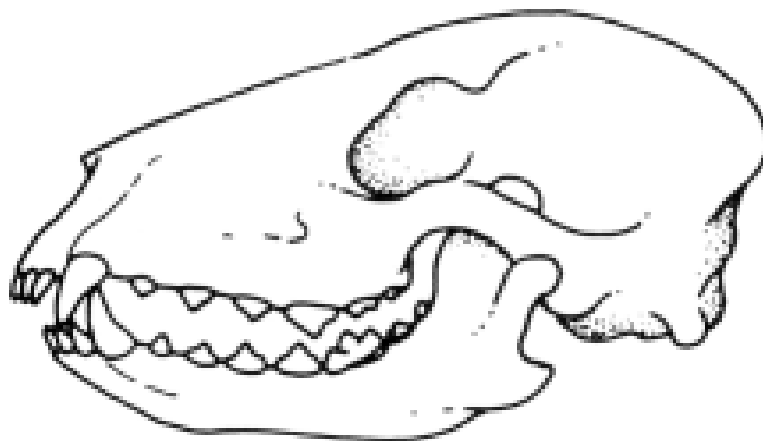
Obě zmíněné vady se nedají léčit, lze je pouze chirurgicky upravit (Svoboda a kol., 2001).

3.3.3.1.1 Podkus

Pod pojmem podkus se rozumí taková vada čelisti, kdy se spodní řezáky nacházejí postupně ve stále větší vzdálenosti za horními řezáky (obr. 6) (Svoboda a kol., 2001).

Během života jedince s podkusem dochází k postupnému poklesu horní čelisti, pro kterou není dolní čelist již oporou, díky čemuž se se mění i samostatný tvar lebky (Svoboda a kol., 2001).

V případě páření dvou jedinců s podkusem přichází na svět extrémně postižení potomci, kteří díky výrazně zkrácené čelisti nemohou sát mateřské mléko a často brzy po porodu hynou (Dostál, 2007).

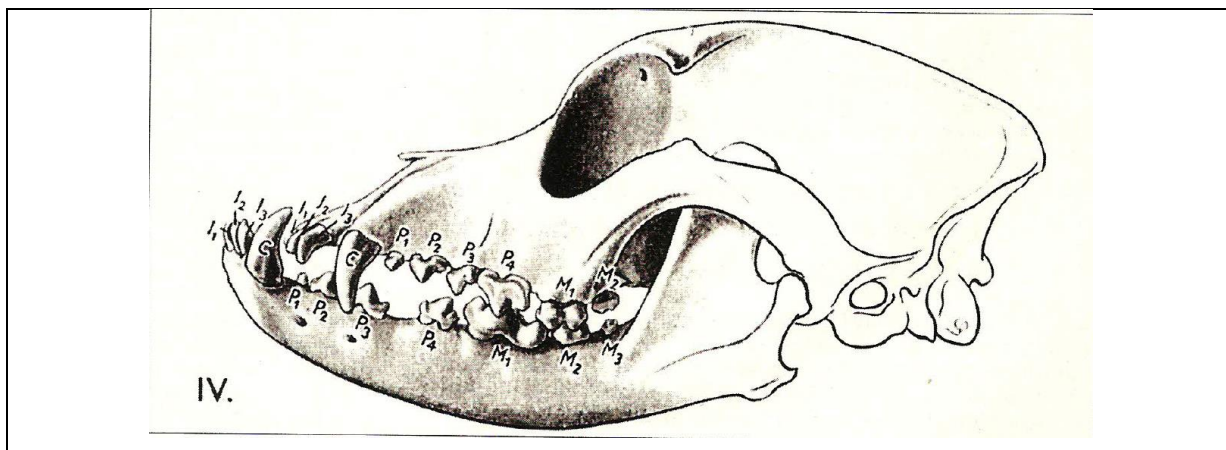

Obr. 6 Schématické zobrazení podkusu u psa (BCCCCZ).

3.3.3.1.2 Předkus

Předkus je vadou čelisti, při které se horní řezáky nacházejí za dolními (obr. 7) (Slabá, 2010).

Obecně je výskyt předkusu u psů velmi ojedinělý (Dostál, 2007), nejčastěji se tato vada vyskytuje u psů s krátkou lebkou (Slabá, 2010) jakými jsou například anglický buldog či německý boxer (Dostál, 2007).

- I1 – trvalé klíšťky
- I2 – trvalé středáky
- I3 – trvalé krajáky
- C – trvalé špičáky
- P1-P4- trvalé třenáky – premoláry
- M1-M3 – trvalé stoličky

Tab. 7 Předkus zobrazený u plemene boxer (Komárek, 1997).

Nelze také zapomenout na praktické a estetické nevýhody pro postiženého psa s předkusem, které se projevují například při konzumaci potravy, péči o vlastní tělo či o štěňata. V těchto případech jsou řezáky velmi mělce založeny a často dochází k jejich brzké ztrátě (Brotánková, 2018).

Vady chrupu

3.3.3.1.3 Klešťový skus

Klešťový (přímý) skus je vadou chrupu nevyřazující jedince z chovu (BCCCCZ, 2018).

Pod zmíněným pojmem si zle představit stav, kdy nejsou horní řezáky zapadnuté přes řezáky dolní, ale naopak se při skusu svými hranami dotýkají (Nexera, 1991), čímž skus napomáhá k abrazi (úbytek skloviny) a destrukci řezáků, které jsou díky takovému postavení tlačeny do alveoly a následně zanořeny do tkání (Svoboda a kol, 2001).

3.3.3.1.4 Nepravidelný skus

Nepravidelným skusem označujeme ostatní vady skusu, jako např. kombinace podkusu a předkusu neboli křížový skus, zakřivení čelisti či ostatní chybné postavení zubů (Černohubová, 2011).

3.3.4 Kryptorchismus

„Psi musí mít obě normálně vyvinutá varlata, úplně sestouplá v šourku“ (Dostál, 2007).

Kryptorchismus je lékařský termín, který odkazuje na nesestoupení jednoho či obou varlat do šourku (Ward et al., 2014), jež je ovlivněno společnou vývojovou genitální vadou malformací varlat (Veronesi et al., 2009).

Správně vyvinutá varlata sestupují z dutiny břišní do šourku do 14 dnů po narození štěňat, jistá diagnostika se provádí do 2 měsíců věku, v některých případech varlata sestupují i kolem 6 měsíců věku (Free, 2013).

Pokud po této době stále nejsou varlata v šourku, jedná se o:

- Anorchismus – nevyvinutí obou varlat
- Monorchismus – nevyvinutí jednoho varlete
- Oboustranný kryptorchismus – nesestoupení obou varlat
- Jednostranný kryptorchismus – nesestoupení jednoho varlete

(Free, 2013).

U lidí i psů častěji nesestoupne pouze jedno varle, což je považováno za genetickou abnormalitu ovlivňující jak nedotčené, tak i nesestouplá varlata (Veronesi et al., 2009) tento jev nazývá jednostranný (unilaterální) kryptorchismus (Ward et al., 2014).

Někdy se varlata nacházejí v podkožních tkáních těsně pod kůží v oblasti slabin, mezi tříselným (inguianálním) kanálem a šourkem. V případech břišního kryptorchismu nelze varlata cítit zvenčí (Ward et al., 2014).

K určení přesného umístění zadržného varlat může být provedeno ultrazvuk nebo rentgenové snímky. Mnoho psů má zadržné pouze jedno varle. Tento jev se nazývá jednostranný kryptorchismus (Ward et al., 2014).

3.4 Podmínky uchovnění v jednotlivých klubech

Oba kluby, jež zastřešují chov border kolií v ČR, stanovily různé podmínky pro uchovnění ve snaze eliminovat výskyt dědičných genetických a fenotypových vad.

3.4.1 BCCCZ – Border Collie Club Czech Republic

Základní podmínky chovnosti u klubu BCCCZ:

- jedinec musí úspěšně absolvovat bonitaci s ohodnocením „chovný“ ve věku minimálně 15 měsíců
- samci mohou být zařazeni do chovu od 18 měsíců
- u samců není horní hranice věku a počtu vrhů stanovena
- feny mohou odchovat štěňata od 18 měsíců do 8 let včetně
- feny mohou mít vrh pouze jednou za kalendářní rok a jejich maximální počet je stanoven na celkem 6 vrhů za život
- feny by neměly být kryty po dosažení 8 let věku, pouze na případnou výjimku
- fena nesmí být nakryta tentýž psem více než dvakrát za život
- v případě dvou merle zbarvených jedinců je krytí zamítnuto
- chovnost bude zrušena u jedince, u kterého se posléze projeví a prokáže jakákoliv dědičná choroba vyřazující z chovu
- chovnost bude zrušena u chovného jedince, u kterého se prokáže přenášení dědičných chorob či vad na potomstvo
- dle konkrétní situace může být chovnost zrušena či pozastavena také při podezření o přenosu dědičných chorob a vad vylučujících z chovu od chovného jedince na jeho potomstvo

(BCCCZ, 2018).

Vyšetření kloubů

- Rtg vyšetření DKK, DLK a OCD je možné po dosažení věku 12 měsíců jedince
- Pro jednotlivá vyšetření byly klubem stanoveny tyto přípouštěcí výsledky:
 - DKK – do chovu jsou zařazeni jedinci s výsledky A, B a C
 - DLK – do chovu jsou zařazeni jedinci s výsledky 0, 1 a 2
 - OCD – do chovu jsou zařazeni zdraví i postižení jedinci. Problematika OCD je stále ve fázi sledování, vyhodnocuje se, z jaké míry se jedná o dědičné onemocnění či může být způsobeno také případným zraněním
- Stanoveným veterinářem pro posuzování DKK, DLK a OCD je pro klub BCCCZ MVDr. Jaromír Ekr se sídlem v Hradci Králové. Jím vyhodnocené výsledky jsou zaslány poradkyni chovu, kterou jsou následně zapsány s razítkem klubu BCCCZ do průkazu původu jedince.
- Další možností je zaslání rentgenů od českého veterináře do americké společnosti a anglické BVA, jež posuzují DKK a DLK dle pravidel dané země. V případě OFA lze údaje poslat až po dosažení 24 měsíců věku.

Vyšetření dědičných očních vad

- vyšetření dědičných očních vad – oftalmologické vyšetření PRA a CEA se provádí v minimálním věku 12 měsíců jedince
- testy provádí akreditované laboratoře, v ČR například Laboklin či Genomie
- u samce je vyšetření platné po dobu 2 let, poté se vyšetření opakuje
- u fen je vyšetření platné po dobu 3 let, poté se vyšetření opakuje
- z chovu jsou vyloučeni jedinci s výsledkem AFFECTED (postižen)
- jedinci s výsledky NORMAL (nepostižen) a CARRIER (přenašeč) se mohou stát chovnými, pokud jeden z chovného páru je NORMAL

(BCCCZ, 2018).

3.4.2 KCHMPP – Klub chovatelů málopočetných plemen psů

Základní podmínky chovnosti u klubu KCHMPP:

- jedinec se musí úspěšně zúčastnit bonitace po dosažení minimálně 15 měsíců věku
- povinná účast na výstavě se získáním známky „výborná“ či „velmi dobrá“ v těchto třídách – třída mladých, mezitřída a třída otevřená
- samci jsou zařazeny do chovu po 18 měsících věku
- feny jsou chovné od 18 měsíců do 8 let věku
- feny mohou mít jeden vrh v jednom kalendářním roce

Vyšetření kloubů

- po ukončení 12 měsíců samce i feny je povinnost rtg vyšetření na DKK
- snímky mohou být zhotoveny a vyhodnoceny kterýmkoliv aprobovaným veterinářem pod Komorou veterinárních lékařů ČR.
- klubem byly pro jednotlivá vyšetření stanoveny tyto přípouštějící výsledky u DKK – chovnými se stávají jedinci s výsledky A, B a C

Vyšetření dědičných očních vad

- oftalmologické vyšetření DOV je po 12 měsících věku jedince vyhotoveno lékařem s aprobací pro posuzování dědičných očních vad od Komory veterinárních lékařů ČR
- u obou pohlaví má vyšetření DOV platnost 2 roky a u genetického vyšetření 3 roky, poté je povinnost jedince před dalším vrhem nechat vyšetřit
- pro dědičná vyšetření typu DNA CEA, TNS musí mít alespoň jeden z plánovaného rodičovského páru výsledek NORMAL, či je nutno podrobit štěňata z celého vrhu na test CEA v 5 – 8 týdnech

(KCHMPP, 2018)

3.4.3 Bonitace

Pro připuštění do chovu musí být jedinec v rámci bonitace posouzen kvalifikovaným rozhodčím, který vyhodnotí jeho kvality. U fen i samců se hodnotí jejich zdraví, povaha, plemenné charakteristické znaky, a zdali jsou prostí genetických vad (Müller, 2001).

Bonitační karta

Po zúčastnění bonitace obdržení účastníci bonitační kartu. Ta slouží jako záznam o splnění či nesplnění stanovených podmínek chovného psa (BCCCZ, 2018).

Bonitační karta zahrnuje údaje o psu, jeho majiteli a chovateli. Obsahuje konkrétní jména, identifikační údaje a adresy. Všichni psi obdrží sepsaný bonitační kód, jehož první část vypisuje souhrnný vzhled a projev jedince, druhá část poté uvádí vady se stupni jejich závažnosti. Tento kód je poradcem chovu zapsán do průkazu původu každého účastníka. (BCCCZ, 2018).

Náhled bonitační karty je k naleznutí v příloze 2.

3.5 Koupě štěněte

Nejhorší, co se plemenu může stát, bývá někdy to, že získá velkou oblibu nebo se dostane do módy díky idealistické představě budoucích potencionálních majitelů, kterou pak jednotliví psi ve skutečnosti jen těžko plní (Price, 2013).

Popularita má ale také pozitivní dopady, například fakt, že si v dnešní době si lze vybrat z relativně velkého množství štěňat. Stále je ale dobré si uvědomit, že ne všichni chovatelé jsou zároveň znalci plemene (Verhoef-Werhallen, 2002).

3.5.1 Chov s průkazem původu

Chov čistokrevných psů s průkazem původu lze definovat jako páření chovných jedinců opačného pohlaví za účelem reprodukce a následného odchovu štěňat konkrétního plemene (Menšíková, 2012).

Jak se pozná dobrý chovatel?

Dle organizace FCI je chovatelem majitel chovné feny. Tato osoba je jejím právoplatným vlastníkem, což by mělo být schopen kdykoliv prokázat platným průkazem o registraci a původu psa (Menšíková, 2012).

Chovatelé by stále měli dbát na minulost border kolie, kdy byla čistě pracovním a zdravým plemenem. Proto jsou často vedeny spory mezi majiteli chovatelských stanic zaměřených na pracovní a výstavní předpoklady (Jones et Collins, 1987).

První dojmy z kontaktu s chovatelem jsou velmi zásadní. Chovatel by Vám neměl slepě nabízet veškerá štěňata, která zrovna odchoval, ale naopak by se měl nejdříve zajímat o Vás (Price, 2013), tedy o to, co můžete jako potencionální majitel jeho odchovanci nabídnout,

místo toho aby řešil, kolik jste ochotni za štěně zaplatit. Zájemce o štěňata se tedy musí připravit na mnoho otázek, neb každému serióznímu chovateli záleží, jaké má daný člověk zkušenosti a do jakých podmínek jeho štěně půjde. Také budoucí majitel by si v hlavě měl sestavit pár otázek na chovatele dle jeho představ (Verhoef-Werhallen, 2002).

Dalším velmi významným mezníkem je socializace. Štěňata by měla být vychovávána v blízkosti chovatelů a již od počátku si zvykat na běžné zvuky v domácnosti, jakými jsou například vysavač, mixér či pračka (McLeavy, 2003).

3.5.2 Výběr nového člena rodiny

Pes je pro majitele závazek a je vždy důležité promyslet, zda-li má budoucí majitel dostatek času, prostoru a hlavně chuti psa vlastnit (Price, 2013), a to také proto, že si s koupí štěněte pořizujeme nového přítele a společníka na několik let (Hunter, 1983).

Výběr štěněte

Roztomilé štěně nějakým způsobem posune city na vysokou úroveň, a proto, i když je občas velmi těžké odolat (Price, 2013), nikdy by nemělo převládnout srdce nad rozumem (McLeavy, 2003).

Výhodou při koupě štěněte je fakt, že si berete psa dle vlastního výběru a ve věku, kdy je jeho budoucí vývoj a chování do značné míry vaše zodpovědnost (Hunter, 1983). Bohužel se ale velmi často stává, že jsou síly a plány potencionálních majitelů přeceněny a na člena smečky již není tolik času a nálady, jak se předpokládalo, či ho nelze jakkoliv vychovat (Price, 2013).

Pes nebo fena?

Volba mezi psem či fenou je vždy na majiteli. Každé pohlaví sebou nese určité výhody i nevýhody (Müller, 2001), ovšem u border kolíí jsou tyto rozdíly velmi malé (McLeavy, 2003).

Psi jsou z pravidla o něco větší s trochu hustší srstí (Verhoef-Verhallen, 2002) a jsou typičtějšími představiteli plemene (McLeavy, 2003).

Obecně jsou více sebevědomější než-li feny, s větší snahou se prosadit (Müller, 2001), jejich výcvik je tedy leckdy obtížnější, ovšem netrpí změnami nálad na základě hormonů jako je tomu u většiny fen (McLeavy, 2003). U samců je samozřejmě důležité brát také v potaz časté značkování teritoria a občasné okouzlení hárající fenou (Müller, 2001).

Feny jsou drobnější a bývají poslušnější (McLeavy 2003), mírnější a lépe ovladatelné (Müller, 2001). Mezi nevýhody lze považovat i barvení až dvakrát do roka (Verhoef-Verhallen, 2002), kdy je po cca 3 týdny nezbytné k nim nepouštět žádné psy s výjimkou za účelem krytí (McLeavy, 2003).

Kastrace

Pokud nemá majitel v plánu využít svého psa či fenu v chovu, je zde možnost kastrace (Müller, 2001), která je v současné době žádanou volbou majitelů a také pro řízení volně pobíhajících populací psů (Airikkala-Otter et al., 2018).

Kastrace by se měla provádět až po ukončení tělesného vývoje psa. U samce konkrétněji ve věku 12-18 měsíců, u fen se doporučuje až po prvním hárání, zpravidla tedy mezi sedmým a dvanáctým měsícem věku feny, kdy se její povaha může změnit (Müller, 2001).

Chování je v každém cyklu odlišné. V případě proestru pozorujeme u feny neklid a mnohdy také zvýšenou neposlušnost, i přesto že zatím není svolná k páření. K němu je v době ovulace (a krátce po ní) připravena až v dalším cyklu nazývaném estrus. V posledních cyklech, metestru a anestru, je fena pro psy již neatraktivní, k páření není svolná a její povaha se vrací do normálu. Ke konci metestru se u některých fen projeví příznaky začínající „falešné březosti“ (Slezáková a Bártová, 2015), – čímž si lze představit stejné chování feny, jako kdyby byla březí (Euroasier Klub o. s., 2018).

V druhé polovině „březosti“ se zvětšují struky, ze kterých v některých případech teče i mléko. Mezi další příznaky se řadí nabývání na váze a chování podobné přípravě a realizaci porodu, jako například donesení hraček do pelechu, ke kterým se chová jako ke štěňatům (Euroasier Klub o. s., 2018).

3.6 Novodobé využití

Je bezesporu jasné, že základní uplatněním border kolie by mělo být v první řadě při práci s ovčím stádem (Müller, 2001).

Pravá povaha tohoto plemene odpovídá těsnému vztahu k člověku, jsou velmi přátelské a vždy připravené svému pánovi vyhovět a spolupracovat s ním (Müller 2001) v přirozeně hbitém a radostném tempu (McLeavy, 2003).

Border collie je atletické plemeno, které potřebuje zaměstnat jako po stránce fyzické, tak psychické. Mezi sporty, kde se těší border kolie vysoké oblibě, patří například agility, obedience, flyball či frisbee, tedy disciplíny, kde se spojuje její ochota pracovat s mimořádným fyzickým nadáním (McLeavy, 2003). Ve všech zmíněných sportovních odvětví je každoročně pořádáno Mistrovství republiky speciálně pro oblíbené a konkurenceschopné border kolie (Švarcová, 2018, osobní sdělení).

Lidé vídají, jak tito psi dovedně pracují s ovci nebo dělají úžasné věci například na soutěžích obedience a agility, a jsou jimi uchvázeni. Nadále si ale neuvědomují, nakolik je práce výsledkem zkušeného chovu, výcviku a vedení, ale mnohdy se domnívají, že jakékoliv jimi vyhledané a koupené štěně jim splní všechna očekávání (Price, 2013).

Agility

Agility je psí sport, kde pes na pokyny psovoda překonává různé překážky (Lerlová, 2018), které rozhodčí uspořádá podle vzoru v předem stanoveném pořadí (www.bordercollie.org).

Mezi schválené elementy parkuru patří překážky skokové (jednoduché, dvojitý skok, kruh, skok daleký), dále přebíhací s kontaktní zónou (kladina, houpačka a áčko) a probíhací (pevný a látkový tunel, slalom). Závodní parkury o délce 100 až 250 metrů se skládají z 15 až 20 překážek a jsou rozděleny do dvou typů – agility s přítomností všech překážek a jumping bez přebíhacích překážek s kontaktní zónou (Lerlová, 2018).

Kořeny tohoto sportu pocházejí z Anglie, konkrétně z 1970. Poprvé se na veřejnosti agility ukázalo na světové výstavě Crufts v roce 1978. Současně se jedná o jeden z nejoblíbenějších sportů po celém světě a jeho oblíba stále stoupá a právě border kolie patří mezi nejčastěji viděná plemena (www.oneminddogs.com).

Jedná se o bezkontaktní sport, pes překážky překonává dobrovolně a nemá na sobě připnutý obojek či vodítko (Lerlová, 2018).

Border kolie se k tomuto sportu pro svůj rychlý pohyb, přizpůsobivost a celkovou mnohostrannost (Müller, 2001) a samostatnost práce od člověka velmi hodí. Zmíněná rychlost a motivace jsou pro toto plemeno v agility největším přínosem ke konkurenceschopnosti, neboť se započítává dosažený cílový čas psa, nikoliv psovoda (www.bordercollie.org).

Obedience

Obedience neboli soutěž v poslušnosti (Müller, 2001) je kynologická disciplína zaměřená na poslušnost a ovladatelnost, kde je cílem naučit psa spolupracovat s jeho psovodem v radostném a přesném projevu (www.klub.obedience.cz).

Poprvé mohli diváci tuto soutěž spatřit jako doprovodný program v Anglii na prestižní výstavě Cruft's přímo ve výstavních halách. Obedience se poté dostala i do Skandinávie, kde byli její pravidla upraveny a zformulovány do konečné podoby FCI mezinárodního řádu. V ČR byl klub Obedience CZ založen v roce 2007 pod záštitou Českého kynologického svazu (ČKS) pod organizací FCI. Zkušební řád rozděluje účastníky vzestupně na základě výkonosti do čtyř kategorií- OB-Z, OB1, OB2 a OB3 (www.klub.obedience.cz).

Základní cviky schválené federací FCI:

- chůze u nohy,
- přivolání
 - přivolání „nováčků“ v základní třídě
 - přivolání „A“ ve třídách pokročilejších
- aport
- odložení
- vysílání
- ovládání na dálku
- pachové rozlišování

(Price, 2013).

Na soutěžích převládají border kolie a další ovčáctí psi, dále také pudlové, zlatí retrívři, němečtí ovčáci či kříženci. Další plemena jsou také viděna, ale jsou spíše výjimkami (McLeavy, 2003).

Vzájemné výrazy obličejů a postoje těla mohou poskytnout informace o náladách a emočních stavech jak psa, tak psovoda. Na základě mimiky u psa mohou lidé účinněji naslouchat nabitým zkušenostem při trénování psů (Hasegawa et al., 2014), neboť ani

navzdory své genetické výbavě není chování psů vůči lidem vůbec jednotné (Turcsán et al., 2017).

Flyball

Flyball je kynologický sport vhodný pro temperamentní psy všech plemen (www.flyball.cz), který vznikl v 70. letech minulého století v Severní Americe s pozdějším rozšířením do Evropy (www.therebels.cz).

České republice byl sport představen na konci roku 1999 nezávisle na sobě dvěma pány Stanislavem Wolfem a Antonínem Grygarem, který se s tímto sportem poprvé osobně setkal v Belgii při agility závodech (www.flyball.cz).

V roce 2003 bylo vytvořeno první družstvo „Hop trop PRAGUE“ za účelem zúčastnění České republiky na mistrovství Evropy v Holandsku, kde se standardně běhalo na dvou drahách ve čtyřčlenných družstvech se snahou co nejrychleji jednotlivě překonat čtyři stejné skokové překážky, chytit vystřelený míček a poté se stejnou trasou vrátit zpět. To vše bez pomoci psovoda, který zůstává za startovní linií (www.flyball.cz).

V tomto sportu vidáme nejen nejpopulárnější border kolie, ale také belgické ovčáky, Jack Russell a Parson Russell teriéry, knírače, kelpie, pudly, různé křížence a mnoho dalších (Vyskočilová, 2010).

Frisbee

Dalším vhodným kynologickým sportem pro border kolie je dogfrisbee (Švarcová, 2018, osobní sdělení), neboli házení speciálního disku psovodem, který druhá část týmu, pes, chytá (www.kchbo.com).

Zakladatelem dogfrisbee je zkušený hráč frisbee Američan Alex Stein, který si 4. července 1971 pořídil whippeta Ashley u kterého si brzy všimnul, že o jeho talíře na ultimate frisbee jeví zvýšený zájem a dokázal pro něj skočit až do výšky devíti stop (www.disdog.cz).

Dnešní podoba dogfrisbee je rozdělena do třech disciplín – toss&fatch, freestyle a longdistance, jejichž pravidla se v některých zemích liší (www.kchbo.com).

4 Závěr

Ovčácký pes – plemeno border kolie je výborných atletických a pohybových kvalit, které se těší stále větší popularitě v různých sportovních odvětvích po celém světě. Právě sporty jako je agility, flyball či dogfrisbee vyžadují pohybovou přesnost a rychlost, zároveň jsou ale velkým zásahem do pohybového aparátu psa, kterému by i nadále mělo být v chovatelských klubech věnováno zvýšené a úspěšné pozornosti.

Oko border kolie lze nazvat určitým pracovním nástrojem. Při původní aktivitě plemene, pasení, lze pozorovat úctyhodný upřený pohled jedince na zvířecí objekt. Problematice očí se věnují oba kluby a díky povinným vyšetřením se v chovu vyskytuje stále méně postižených jedinců.

Výběr chovatelského klubu je čistě na majiteli, přesto lze organizace, zastřešující chovnost border kolií v ČR, jen těžko porovnávat. Zatímco BCCCZ se zaměřuje přímo na border kolie jako takové, pod KCHMPP spadá dalších 51 málopočetných plemen psů a chybí zde konkrétnost k plemeni, čehož si můžeme všimnout v jednodušších a ochuzenějších podmínkách uchovnění a naopak s přidáním povinnosti zúčastnit se výstavy, k čemuž border kolie nebyla šlechtěna. Obecně je u tohoto plemene velmi využívané heslo „Brain before beauty“, v českém znění „Rozum má přednost před krásou“.

Vedle chovu s průkazem původu je bohužel stále viděno mnoho chovů bez průkazu původu (PP), kdy se většinou jedná o reprodukci psů bez prokázaného původu a jakéhokoliv vyšetření. Za zástupce border kolií je v dnešní době širokou veřejností často považován i kříženec kterékoliv rasy s tímto plemenem. Cena štěněte bez PP je samozřejmě nižší, nežli je tomu u PP jedinců, avšak sekundární náklady na případnou léčbu dědičného onemocnění mohou leckdy rozdíl v ceně rychle dorovnat.

Majitel psa by měl pamatovat na větu „Je to sice „borderka“, ale pořád je to jen pes“. Border kolie je velmi často přeceňována a mnoho lidí si neuvědomuje, že koupí tohoto „moderního plemene“ si automaticky nepořídí budoucího šampióna, nýbrž psa, který je člověku neustále při ruce a kdykoliv a rád udělá, co pánovi na očích vidí. Jedná se o téměř „neunavitelného psa se stálou potřebou pohybu“, ale vše je o motivaci, nelze tedy očekávat, že pouhým častým házením míčků si lze se psem vytvořit vztah.

Border kolie je neuvěřitelně empatická, dokáže se vcítit do naší nálady a snažit se nám ji vždy zvednout, či jen vyčkává po našem boku. Na druhou stranou při práci je to pes

ovladatelný, vytrvalý, silný, se snahou komunikovat. Tato povaha by měla být i nadále předávána z generace na generaci, čemuž napomáhají bonitace, kde se mimo jiné hodnotí také povahové rysy jedince a sleduje se bojácnost či naopak agresivita, které jsou z chovu vlastnostmi z chovu vyřazujícími.

5 Seznam literatury

Acland G. M., Aguirre G. D., Ray J., Zhang Q., Aleman T. S., Cidecyian A. V., Pearce – Kelling S. E. Anand, V. Zeng Y., Magaire A. M., Jacobson S. G., Hauswirth W. W., Bennet J. 2001. Gene therapy restores vision in a canine model of childhood blindness. *Nat. Genet.*, 28:92-95.

Adam Telfer and Old Hemp – the father of the modern Border Collie [online]. 2018. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z <<https://elkana.info/border-collie-information/memorial-to-old-hemp-adam-telfer.html>> .

Agility and the Border collie [online]. All About Border Collies. 2009. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z <www.bordercollie.org/training/agility.html>.

Airikkala-Otter, I., Gamble, L., Mazeri, S., Handel, I. G., Bronsvort, B. M. C., Mellanby, R. J., Meunier, N. V. 2018. Investigation of short-term surgical complications in a low-resource, high-volume dog sterilisation clinic in India. *BMC Veterinary Research*. 14 (56). 1-8.

Bártová, E., Slezáková R. 2015. Pohlavní cyklus feny. Grantový projekt IVA 2015|FVHE|2150|35. VFU Brno. 31 s.

Beaumont Swann, B. 1988. The versatile border collie. *Nimrod*. p. 55. ISBN: 1852590416.

Berzon, J. L. 1979. Osteochondritis dissecans in the dog: Diagnosis and therapy. *JAVMA*;175:796-799.

Border kolie [online]. Webfordog. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z <<https://www.webfordog.cz/atlas-psu/border-kolie/>>.

Bouw, J. 1982. Hip dysplasia and dog breeding. *Veterinary Quarterly*. 4 (4). 173-181.

Breur, G. J., Lambrechts, N. E. Osteochondrosis. In: Tobias, K., Johnson, A. S. (Eds) *Vet Surg Small Animal (Vol I)*. St. Louis; Elsevier Saunders, 2012:1178-1189,5

Brotánková, Z. Kritéria hodnocení skusu a zubů u pekinéze [online]. Pekingese Club. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z <<http://pekingeseclub.eu/wp-content/uploads/Kriteria-hodnocen%C3%AD-chrupu-PPP.pdf>>.

Butler, R., Gambino, J. 2017. Canine Hip Dysplasia: Diagnostic Imaging. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 47 (4). 777-793.

Co je obedience [online]. Klub obedience CZ. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z <<http://klub.obedience.cz/co-je-obedience>>.

Co je to dogfrisbee? [online]. Klub chovatelů belgických ovčáků v českých zemích. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z <<http://www.kchbo.com/static/vycvik/co%20je%20to%20dogfrisbee.htm>>.

Comhaire, F. H. and Schoonjans, F. A. 2011. Canine hip dysplasia: the significance of the Norberg angle for healthy breeding. *Journal of Small Animal Practice*. 52, 536–542 p.

Corley, E.A. 1992. The role of the Orthopedic Foundation for Animals in the control of canine hip dysplasia. *Vet. Clin. North Am. Small Anim. Pract.* 22: 579-593.

Černohubová, I. FCI standard plemene dalmatin FCI č. 153 ze dne 30.5.2011/DE. [online]. 2011. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z <<http://naire.dalmatian.sweb.cz/Cz/Standard.htm>>.

Černý, H. 1999. Anatomie synoviálních útvarů končetin koně, psa, skotu a prasete pro studium v praxi. Noviko, a.s. Brno. 135 s. ISBN: 8090267610.

Dogfrisbee [online]. Discdog Klub České republiky. 2016. [cit. 2018-04-14]. Dostupné z <<http://www.discdog.cz/index.php/dogfrisbee>>.

Dostál, J. 2007. Genetika a šlechtění plemen psů. Dona. České Budějovice. 261 s. ISBN: 9788073221041.

Dycus, D. L., Levine D., Marcellin – Little, D. J. 2017. Physical Rehabilitation for the Management of Canine Hip Dysplasia. *Vet. Clin. North Am. Small Anim. Pract.* 4: 823 - 850.

Edge-Hughes, L. 2007. Hip and sacroiliacal disease: Selected disorders and their management With physical therapy. *Clinical Techniques in Small – Animal Practice*. 22. 183-194.

Ekman S., Carlson, 1998 C. S. The pathophysiology of osteochondrosis. *Vet Clin North America Small Animal Pract*;28:17-32.

Euroasier Klub o. s. Hárání, krytí, březost a porod. [online]. 2018. [cit. 2018-04-09]. Dostupné z <http://www.eurasier.cz/dokumenty/H%C3%A1r%C3%A1n%C3%AD%20kryt%C3%AD%20b%C5%99ezost%20porod.pdf>.

Evinic, S. Osteochondróza u psa [online]. *MetropoleVet – Veterinární klinika v Praze*. 2017. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z <https://www.metropolevet.cz/osteochondroza-u-psa/>.

Federation Cynologique Internationale [online]. Albert, Belgie. Federation Cynologique Internationale. 2018. [cit. 2018- 03- 07]. Dostupné z <http://www.fci.be/en/Presentation-of-our-organisation-4.html>.

Flückiger, M. 2007. Scoring Radiographs for Canine Hip Dysplasia—The Big Three Organisations in the World. *European Journal of Companion Animal Practice*, 2, 135-140.

Free, C. Kryptorchismus neboli nesestouplá varlata: Sportovní kynologie. [online]. 2018 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z <http://www.sportovnikynologie.cz/pece-zdravi-a-nemoci/kryptorchismus-neboli-nesestoupla-varlata>.

Ginja, M., Gaspar, A. R., Ginja, C. Emerging insights into the genetic od canine dysplasia. 2015. *Single blind*. 6: 193 -202.

Historie českého flyballu [online]. Flyball Club České republiky. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z <http://www.flyball.cz/historie-flyballu/>.

Hnízdo, J. Dědičné onemocnění kostí a kloubů hrudních končetin psa [online]. Praha. n.d. [cit. 2018-04-14]. Dostupné z <http://www.veterinarni-ordinace-praha.cz/news/soubor_19.pdf>

Houl, Y., Wang, Y., Lu, X., Zhang, X., Zhao, Q., Todhunter, R. J., Zhang, Z. Monitoring Hip and Elbow Dysplasia Achieved Modest Genetic Improvement of 74 Dog Breeds over 40 Years in USA. 2013. USA. 24:1245-55.

Hyclová, P. Dysplazie kyčelního kloubu – DKK [online]. 2006. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z <<http://vetcentrum.cz/stodulky/dkk/181/dysplazie-kycelniho-kloubu-dkk>>.

Chang, H. S., Mizukami, K., Yabuki, A., Hossain, M. A., Rahman, M. M., Uddin, M. M., Arai, T., Yamato, O. A novel rapid genotyping technique for Collie eye anomaly: SYBR Green –based real time polymerase chain reaction method applicable to blood and saliva specimens on Finders Technology Associates filter paper. 2010. USA. 5: 708 – 715.

Chov BOC v ČR [online]. Border Collie Club Czech Republic. 2018. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z <<https://www.bccczech.cz/chov.htm>>.

Gelatt K. N. 1972. Familiar glaucoma in the Beagle dog. J. Amer. Anim. Hosp. Assoc, 8:23-28.

Grew, S. 1993. Key dogs from the Border Collie family. Payn Essex Printers Ltd. Suffolk. p. 95. ISBN: 0963902806.

Griffiths, R. C. Osteochondritis dissecans of the canine shoulder. JAVMA 1968;153:1733-1735.

Hasegawa, M., Ohtani, N., Ohta, M. 2014. Dogs' Body Language Relevant to Learning Achievement. Animals: An Open Access Journal from MDPI. 4 (1). 45-58.

Hunter, R. G. 1983. Sheep dog training explained. PRINT LOGIC LIMITED. Netherwood Road. p. 59. ISBN: 0900513101.

Jednotné podmínky chovnosti [online]. Border Collie Club Czech Republic. 2018. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z <https://www.bcccz.cz/chov_podminky_chovu.htm>.

Jones, H. G., Collins, B. C. 1987. A way of life: sheep dog training, handling and trialling. Reprinted. Farming Press. Ipswich. p. 178. ISBN: 0852361661.

Kijas J. W., Cideciyan A. V., Aleman T. S., Piant M. J., Pearce-Kelling S. E., Miller B. J., Jacobson S. G., Aguirre G. D. and Acland G. D. 2002. Naturally occurring rhodopsin matation in the dog causes retinal dysfunction and degeneration mimicking human dominant retinitis pigmentosa. Proc. Natl. Acad. Sci. USA, 99:6228-6333.

Komárek, V. 1997. Funkční anatomie psa. Pes přítel člověka. X/1997. Příloha.

Lerlová, K. O agility [online]. Klub agility České republiky. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z <www.klubagility.cz/node/default/52>.

Les, C. M. 2013. Elbow dysplasia in the dog: Engineering a better iron lung. The Veterinary Journal. 196 (1). 4–5.

Longton, T., Sykes B. 1997. Training the sheep dog. Crowood Press. Ramsbury. ISBN: 1861260318.

Loučka, R. 2014. Historie a současnost border kolií v ČR. Plot. Praha. 8 s. ISBN: 9788074282096.

McLeavy A. 2007. Border kolie – péče a výcvik. Otovo nakladatelství, Praha. 80 s. ISBN: 8073605120.

Menšíková, R. 2012. Psí záležitost, aneb v hlavní roli pes. Plot. Praha. 284 s. ISBN: 9788074281658.

Meyer-Lindberg, A., Fehr, M., Nolte, I., 2006. Co-existence of UAP and FCP of the ulna in the dog. *Journal of Small Animal Practice* 47, 61–65.

Michelsen, J. 2013. Canine elbow dysplasia: Aetiopathogenesis and current treatment recommendations. *The Veterinary Journal*. 196. 12-19.

Morgan, J. P., Wind, A., Davidson, A. P. Hereditary Bone and Joint Diseases in the Dog. Schlütersche; Hannover, 2000:313.

Müller, H. A. 2001. Border Kolie. Timy, spol. s r. o. Bratislava. 124 s. ISBN: 8080650144.

Nečas, A., Griffon, D. J. 2004. Diagnostika a léčba dysplazie kyčelního a loketního kloubu. VFU Brno. 64 s. ISBN: 8073054833.

Nexera, V. 1991. Pes a domácí lékař. Canis. Praha. 144 s. ISBN: 8090082084.

Ondrusz, P. Výhřez meziobratlové ploténky – diagnostika, chirurgické řešení, pooperační péče [online]. *Písek*. 25. Leden 2010 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z <<http://www.veterinapisek.cz/publikace/vyhrez-mezioobratlove-plotenky-diagnostika-chirurgicke-resenipooperacni-pece>>.

Ondrusz, P. Osteochondróza u psa. [online]. 25.1.2010. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z <<http://www.veterinapisek.cz/publikace/ostechondroza-u-psa>>.

Onemocnění pohybového aparátu – DKK, DLK, OCD [online]. Border Collie Club Czech Republic. 2018. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z <http://bccczech.cz/chov_dkk_dlk_ocd.htm>.

Optigen Tests PRA-Affected Dogs at NO Cost. [online]. Optigen for the genetic advantage. 2006. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z <http://www.optigen.com/opt9_freepretest.html>.

Petwave. Border collie - History and Health [online]. 2016. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z <<http://www.petwave.com/Dogs/Breeds/Border-Collie/Overview.aspx>>.

Price, C. 2013. Border kolie od A do Z. Plot. Praha. 308 s. ISBN: 9788074282096.

Progressive Retinal Atrophy (PRA) in dogs [online]. 2018. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z <<http://animaleyecare.net/diseases/pr/>>.

Réblová, M. Dysplazie loketního kloubu. [online]. Bohemia Angel. 2013. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z <<http://www.bohemiaangel.com/dysplazie-loketniho-kloubu-dlk>>.

Slabá, K. 2004. Veterinář a vady skusu. Psí sporty. 5. 97-95.

Snášil, M. 2008. Dysplazie kyčelního kloubu u psů - etiologie, patogeneze, klinické projevy a diagnostika. A-Z Veterinární klinika. Brno. 5 (4). 89-93.

Soo, M., Worth, A. J. 2015. Canine hip dysplasia: phenotypic scoring and the role of estimated breeding value analysis. New Zealand Veterinary Journal. 63 (2). 69-78.

Svoboda, M., Senior, D. F., Doubek, J., Klimeš, J. a kol. 2001. Nemoci psa a kočky, II. díl. Noviko a.s. Brno. 1022 s. ISBN: 8090259537.

Šafránková, T. Flyball [online]. The Rebels - Flyball Team. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z <<http://www.therebels.cz/flyball-praha-a/>>.

Šťourač, M. 2018. Vývojová onemocnění kloubů. Pes přítel člověka. 63 (3). 42-49.

The Kennel Club. Welcome to the Kennel Club. [online]. 2018. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z <<https://www.thekennelclub.org.uk/>>.

The Old Hemp Stud, 1893 [online]. Cannalore. 2017. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z <<http://www.thecannachronicles.com/the-old-hemp-stud-1893/>>.

Trostel, C. T., McLaughlin, R. M., Pool, P. R. 2003. Canine elbow dysplasia: Incidence, diagnosis, treatment and prognosis. Compendium on continuing education for the practicing veterinarian. 25 (10). 763-773.

Turcsán, B., Range, F., Rónai, Z., Koller, D., Virányi, Z. 2017. Context and Individual Characteristics Modulate the Association between Oxytocin Receptor Gene Polymorphism and Social Behavior in Border Collies. *Frontiers in Psychology*. 8 (2232). 1-14.

Verhoef-Verhallen, E., 2002. Border kolie: [koupě, péče, krmení, výchova, chov]. Rebo. Čestlice. 127 s. ISBN: 8072342142.

Veronesi, M. C., Riccardi, E., Rota, A., Grieco, V. 2009. Characteristics of cryptic/ectopic and contralateral scrotal testes in dogs between 1 and 2 years of age. *Theriogenology*. 72 (7). 969-977.

Vnitřní předpis KVL ČR o postupu při posuzování dysplazie kyčelních kloubů u psů [online]. Komora veterinárních lékařů České republiky. 1/2018 [cit. 2018-04-17]. Dostupné z <<https://www.vetkom.cz/vnitri-predpisy-kvl-cr/vnitri-predpis-kvl-cr-o-postupu-pri-posuzovani-dysplazie-kycelnich-kloubu-u-psu/>>.

Vyskočilová, D. Flyball [online]. Českomoravská Kynologická Unie. 2010. [cit. 2018-04-14]. Dostupné z <<http://www.cmku.cz/cz/detail-clanku/flyball-80>>.

Ward, E. Retained Testicle (Cryptorchidism) in Dogs [online]. 2014. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z <<https://vcahospitals.com/know-your-pet/retained-testicle-cryptorchidism-in-dogs>>.

What Is Dog Agility? [online]. One Mind Dogs. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z <<https://www.oneminddogs.com/article/dog-agility-basics/?lang=en>>.

Wooliams, J. A., Lewis, T. W., Blott, S. C. 2011. Canine hip and elbow dysplasia in UK Labrador retrievers. *The Veterinary Journal*. 189 (2). 169-176.

Zhou, Z., Sheng, X., Zhang, Z., Zhao, K., Zhu, L., Guo, G., Friedenber, S. G., Hunter, L. S., Vanderberg-Foels, W. S., Hornbuckle, W. E., Krotscheck, U., Corey, E., Moise, N. S., Dykes, N. L., Li, J., Xu, S., Du, L., Wang, Y., Sandler, J., Acland, G. M., Lust, G., Todhunter, R. J. 2010. Differential Genetic Regulation of Canine Hip Dysplasia and Osteoarthritis. *PLoS ONE*. 5(10). e13219.

6 Seznam použitých zkratek a symbolů

BCCCZ – Border Collie Club Czech Republic

BOC – Border Collie

BVA – British Veterinary Association

CEA – Collie Eye Anomaly

ČKS – Český kynologický svaz

ČMKU – Českomoravská kynologická unie

DKK – Dysplazie kyčelního kloubu

DLK – Dysplazie loketního kloubu

FCI – Federation Cynologique Internationale

ISDS – International Sheep Dogs Society

KCHMPP – Klub chovatelů málopočetných plemen psů

KC – Kennel Club

OCD – Osteochondróza

OFA – Orthopedic Foundation For Animals

PRA – Progressive Retinal Atrophy

PK – Plemenná kniha

Rtg – Rentgenologické vyšetření

7 Samostatné přílohy

Příloha č. 1 STANDARD PLEMENE BORDER KOLIE

FederationCynologiqueInternationale [online]. Albert, Belgie.
FederationCynologiqueInternationale. 2009. [cit. 2018- 04- 4]. Dostupné z
<http://www.fci.be/en/nomenclature/BORDER-COLLIE-297.html>>.

FCI Standard N° 297 / 28.10.2009 / GB

BORDER COLLIE

ZEMĚ PŮVODU: Velká Británie.

DATUM PUBLIKACE PLATNÉHO ORIGINÁLNÍHO STANDARDU : 24.06.1987.

POUŽITÍ: Ovčácký pes.

KLASIFIKACE FCI: Skupina 1 – Psi ovčáci a honáčtí (kromě psů švýcarských
salašnických)

Sekce 1 – Ovčáci

S pracovní zkouškou

CELKOVÝ VZHLED: Pes dobrých proporcí a ladných rysů ukazujících kvalitu, půvab a dokonalou vyváženost, které ve spojení s dostatečnou tělesnou stavbou demonstrují jeho výkonnost. Sklon k robustnosti i k přílišné lehkosti je nežádoucí.

DŮLEŽITÉ PROPORCE:

Délka čenichu a mozkovny je přibližně stejná.

Délka těla je mírně větší, než je výška v kohoutku.

POVAHA:

Vytrvalý ovčácký pes k tvrdé práci u stáda, výborně ovladatelný. Živý, pozorný, poslušný a inteligentní. Nesmí být ani nervózní ani agresivní.

HLAVA

MOZKOVNA:

Lebka: Dosti široká, týlní hrbol nevýrazný.

Stop: Velmi výrazný.

LÍCNÍ ČÁST:

Nos: Nos černý, u hnědých a čokoládově zbarvených jedinců smí být hnědý. U modrých psů by měl být břidlicové barvy. Dobře vyvinuté nosní dírky.

Čenich: Čenich se směrem k nosu zužuje, je středně krátký a silný.

Čelisti/zuby : Silné zuby a čelisti s dokonalým pravidelným a úplným nůžkovým skusem. To znamená, že řezáky horní čelisti těsně přesahují řezáky spodní čelisti, přičemž jsou vsazeny kolmo do čelisti.

Líce: Líce nejsou ani plné, ani zaoblené.

Oči: Posazené daleko od sebe, oválného tvaru, středně velké. Barva hnědá, jen u merle zbarvených psů mohou být jedno nebo obě oči zcela, nebo částečně modré. Jemný, bystrý, pozorný a inteligentní výraz.

Uši: Středně velké a středně silné, nasazené dostatečně daleko od sebe. Jsou nesený vztyčeně nebo polovztyčeně. Při naslouchání jsou výrazně pohyblivé.

KRK: Dobré délky, silný a svalnatý, mírně klenutý a rozšiřující se směrem k lopatkám.

TRUP: Atletický vzhled. Mírně delší, než je výška v kohoutku.

Bedra: Široká a svalnatá, ne však vystouplá.

Hrudník: Hluboký a poměrně široký s dobře klenutými žebry.

OCAS: Středně dlouhý, svým posledním obratlem dosahující minimálně k hleznu. Je nízko nasazený, dobře osrstěný, směrem ke špičce se stáčí vzhůru a doplňuje tak ladnou linii a vyváženost psa.

Při vzrušení může být vztyčen, nikdy však není nesen nad hřbetem.

KONČETINY

PŘEDNÍ ČÁST TĚLA:

Hrudní končetiny jsou při pohledu zřepředu rovnoběžné. Kosti jsou pevné, ne však mohutné.

Lopatky: Uloženy vzad.

Lokty: Přiléhají k tělu.

Zápěstí: Při pohledu z boku mírně šikmé.

Přední tlapy: Oválného tvaru s vysokými polštářky, pevné a dobře stavěné. Prsty klenuté a těsně navzájem přiléhající. Dráčky krátké a silné.

ZADNÍ ČÁST TĚLA: Široká a svalnatá v profilu ladně přecházející k nasazení ocasu.

Stehna: dlouhá, silná a svalnatá.

Kolena: Dobře zaúhlená.

Hlezání kloub: Pevný, hluboce uložený.

Zápěstí: Od hlezna k zemi jsou zadní nohy stavěny z pevných při pohledu zezadu rovnoběžných kostí.

Zadní tlapy: Oválného tvaru s vysokými polštářky, pevné a dobře stavěné. Prsty klenuté a těsně navzájem přiléhající. Dráčky krátké a silné.

CHŮZE/POHYB: Volný, plynulý a neúnavný. Nízko zvedané tlapy vzbuzují dojem, že je pes schopen pohybovat se nenápadně a velmi rychle.

SRST

OSRSTĚNÍ: Dvě varianty: Středně dlouhé a Krátké.

U obou variant je krycí srst hustá a střední textury s měkkou a hustou podsadou, která vytváří výbornou ochranu proti povětrnostním vlivům. U středně dlouhé varianty vytváří bohatá srst hřívu, kalhoty a prapor. V obličejové části, na uších, na hrudních končetinách (s výjimkou praporců) a na pánevních končetinách od hlezna k zemi má být srst krátká a hladká.

BARVA: Dovoleno je množství barev, přičemž nikdy nesmí převládat bílá.

VÝŠKA A VÁHA:

Ideální výška v kohoutku: Psi: 53 cm (21 palců),

Feny: o něco méně.

VADY: Každá odchylka od výše uvedených požadavků musí být považována za vadu a posouzení její závažnosti musí být přímo úměrné stupni odchylky, jejímu vlivu na zdraví a pohodu psa a na jeho schopnost vykonávat jeho tradiční práci.

VYŘAZUJÍCÍ VADY:

- Agresivní nebo příliš bázlivý.
- Z chovu má být vyřazen každý pes, který zřetelně vykazuje abnormality fyzické nebo v chování.

POZNÁMKA: Psi mají mít dvě zřetelně normální varlata, plně sestouplá v šourku.

Příloha č. 2 BONITAČNÍ KARTA PSA PRO BONITACI V RÁMCI BCC CZ

Anonym, 2018. Náhled bonitační karty [online]. BorderCollie Club Czech Republic. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z <http://bcccz.cz/chov/bonitacni_karta/karta1.jpg>.

BONITAČNÍ KARTA pro BORDER COLLIE																																		
Jméno:		Chovatelská stanice																																
Pohlaví: ☐ pes ☐ fena																																	
Dat. nar.: Č. zápisu: CMKU/BOC/.....		Tet. číslo / čip:																																
Otec:		Chovatel:																																
Matka:		Majitel:																																
Vyřazující vady ☐ Předkus, podkus ☐ Chybějící zuby (řezáky a špičáky) ☐ PRA pozitivní ☐ DKK >= 3 ☐ Převažující bílé zbarvení (zřetelně nad 50 %) ☐ Zcela netypický jedinec ☐ Defomace čelisti (vrozená) ☐ Kryptorchid, monorchid ☐ CEA pozitivní ☐ Nevyhovující povaha (nervózní, agresivní) ☐ Nevyhovující temperament (průkazně apatický) ☐ Jiné vážné genetické vady.....																																		
Výsledky RTG: DKK: / (.....); DLK: /; OCD:		Výsledek vyšetření očí: Datum: PRA: n - p; CEA: n - p; Glaucom: n - p																																
Celkový vzhled																																		
Typ		Výška: cm	Délka: cm	Délka srsti																														
1 - lehčí, jemnější typ		Pes m - 45 - 49 cm	fena 42 - 46 cm	m - středně dlouhá																														
i - ideální mohutnost a typ		i - 50 - 55 cm	47 - 52 cm	s - krátká																														
t - těžší, hrubší typ		v - 56 - 61 cm	53 - 58 cm																															
Zbarvení srsti <table border="0"> <tr> <td>Barva</td> <td>Zředění</td> <td>Bílá barva</td> <td>Pálení</td> <td>Tečkování</td> </tr> <tr> <td>b - černá</td> <td>a - není</td> <td>n - není</td> <td>n - není</td> <td>n - není</td> </tr> <tr> <td>c - hnědá (chocolate)</td> <td>e - pravidelné</td> <td>p - irský vzor</td> <td>c - měděné</td> <td>s - misty</td> </tr> <tr> <td>r - červená</td> <td>m - nepravidelné</td> <td>s - částečný ir. Vzor</td> <td>b - hnědé</td> <td>m - střední rozsah</td> </tr> <tr> <td>s - sable</td> <td>p - neprav. + plotny</td> <td>w - white factor</td> <td>1 - světle hnědé</td> <td>e - rozsáhlé</td> </tr> <tr> <td>d - dark sable</td> <td></td> <td>g - geneticky bílá</td> <td>s - šedé</td> <td>c - spojitě pokrytí</td> </tr> </table>					Barva	Zředění	Bílá barva	Pálení	Tečkování	b - černá	a - není	n - není	n - není	n - není	c - hnědá (chocolate)	e - pravidelné	p - irský vzor	c - měděné	s - misty	r - červená	m - nepravidelné	s - částečný ir. Vzor	b - hnědé	m - střední rozsah	s - sable	p - neprav. + plotny	w - white factor	1 - světle hnědé	e - rozsáhlé	d - dark sable		g - geneticky bílá	s - šedé	c - spojitě pokrytí
Barva	Zředění	Bílá barva	Pálení	Tečkování																														
b - černá	a - není	n - není	n - není	n - není																														
c - hnědá (chocolate)	e - pravidelné	p - irský vzor	c - měděné	s - misty																														
r - červená	m - nepravidelné	s - částečný ir. Vzor	b - hnědé	m - střední rozsah																														
s - sable	p - neprav. + plotny	w - white factor	1 - světle hnědé	e - rozsáhlé																														
d - dark sable		g - geneticky bílá	s - šedé	c - spojitě pokrytí																														
Nervozita: n - klidný p - projevy nervozity		Agresivita: n - neagresivní p - projevy agresivity		Temperament: a - živý, bystrý p - projevy apatie																														
Výčet typů vad <table border="0"> <tr> <td>A 1 2 3 - vady utváření hlavy</td> <td>B 1 2 3 - vady krku</td> </tr> <tr> <td>C 1 2 3 - nedostatečná pigmentace</td> <td>D 1 2 3 - vady oka</td> </tr> <tr> <td>E 1 2 3 - vady v pigmentaci oka</td> <td>F 1 2 3 - vady skusu</td> </tr> <tr> <td>G 1 2 3 - vady chrupu</td> <td>H 1 2 3 - neúplný, nadpočetný chrup</td> </tr> <tr> <td>I 1 2 3 - vady ucha</td> <td>J 1 2 3 - chybný rámec</td> </tr> <tr> <td>K 1 2 3 - vady postojů hrudních končetin</td> <td>L 1 2 3 - vady úhlení hrudních končetin</td> </tr> <tr> <td>M 1 2 3 - vady utváření hrudníku</td> <td>N 1 2 3 - vady utváření hřbetu</td> </tr> <tr> <td>O 1 2 3 - vady utváření beder</td> <td>P 1 2 3 - špatně formovaná zád'</td> </tr> <tr> <td>Q 1 2 3 - vady postojů pánevních končetin</td> <td>R 1 2 3 - vady úhlení pánevních končetin</td> </tr> <tr> <td>S 1 2 3 - vady tlapy</td> <td>T 1 2 3 - vady ocasu</td> </tr> <tr> <td>U 1 2 3 - vady pohybu</td> <td>V 1 2 3 - vady srsti</td> </tr> <tr> <td>W 1 2 3 - DKK</td> <td>X 1 2 3 - plotny u merle variant</td> </tr> <tr> <td>Y 1 2 3 - nevyjádřený pohlavní výraz</td> <td>Z 1 2 3 - vady povahy a temperamentu</td> </tr> </table>					A 1 2 3 - vady utváření hlavy	B 1 2 3 - vady krku	C 1 2 3 - nedostatečná pigmentace	D 1 2 3 - vady oka	E 1 2 3 - vady v pigmentaci oka	F 1 2 3 - vady skusu	G 1 2 3 - vady chrupu	H 1 2 3 - neúplný, nadpočetný chrup	I 1 2 3 - vady ucha	J 1 2 3 - chybný rámec	K 1 2 3 - vady postojů hrudních končetin	L 1 2 3 - vady úhlení hrudních končetin	M 1 2 3 - vady utváření hrudníku	N 1 2 3 - vady utváření hřbetu	O 1 2 3 - vady utváření beder	P 1 2 3 - špatně formovaná zád'	Q 1 2 3 - vady postojů pánevních končetin	R 1 2 3 - vady úhlení pánevních končetin	S 1 2 3 - vady tlapy	T 1 2 3 - vady ocasu	U 1 2 3 - vady pohybu	V 1 2 3 - vady srsti	W 1 2 3 - DKK	X 1 2 3 - plotny u merle variant	Y 1 2 3 - nevyjádřený pohlavní výraz	Z 1 2 3 - vady povahy a temperamentu				
A 1 2 3 - vady utváření hlavy	B 1 2 3 - vady krku																																	
C 1 2 3 - nedostatečná pigmentace	D 1 2 3 - vady oka																																	
E 1 2 3 - vady v pigmentaci oka	F 1 2 3 - vady skusu																																	
G 1 2 3 - vady chrupu	H 1 2 3 - neúplný, nadpočetný chrup																																	
I 1 2 3 - vady ucha	J 1 2 3 - chybný rámec																																	
K 1 2 3 - vady postojů hrudních končetin	L 1 2 3 - vady úhlení hrudních končetin																																	
M 1 2 3 - vady utváření hrudníku	N 1 2 3 - vady utváření hřbetu																																	
O 1 2 3 - vady utváření beder	P 1 2 3 - špatně formovaná zád'																																	
Q 1 2 3 - vady postojů pánevních končetin	R 1 2 3 - vady úhlení pánevních končetin																																	
S 1 2 3 - vady tlapy	T 1 2 3 - vady ocasu																																	
U 1 2 3 - vady pohybu	V 1 2 3 - vady srsti																																	
W 1 2 3 - DKK	X 1 2 3 - plotny u merle variant																																	
Y 1 2 3 - nevyjádřený pohlavní výraz	Z 1 2 3 - vady povahy a temperamentu																																	
Stupeň vady ve stupnicí: 1 = lehká vada, 2 = ještě tolerovatelná vada, 3 = závažná vada																																		
BONITAČNÍ KÓD																																		
..... / Typ Délka srsti Nervozita Temperament Výška Barva Agresivita Vada a stupeň vady																																		
☐ Chovný ☐ Nechovný ☐ Dodatečně vyřazen z chovu																																		
Zástupce bonitační komise:		Posuzovatel FCI:																																
Razítko klubu:		V dne																																

Příloha č. 3 VÝKLAD BONITAČNÍ KARTY

Anonym, 2018. Výklad bonitační karty[online]. BorderCollie Club Czech Republic. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z<http://bcccz.cz/chov_bonitacni_karta.htm>.

Vyřazující vady

Vyřazujícími vadami jsou chápány vady genetické, které mají negativní vliv na schopnost jedince žít a pracovat. Exteriérové vady jsou vyřazující pouze jako komplex vad, které ve svém souboru znamenají, že se posuzovaný jedinec jeví jako zcela netypický a vymyká se definici border kolie tak, jak je uvedena ve standardu.

Předkus, podkus

Standard vyžaduje úplný nůžkový skus.

Správný nůžkový skus. Řezáky horní čelisti těsně překrývají řezáky spodní čelisti a zuby jsou kolmo vsazené do čelistí.

Klešťový (přímý) a volný nůžkový skus se nepovažují za vyřazující, protože psovi nezesnadňují přijímání potravy ani nebrání v práci. Klešťový a volný nůžkový skus se uvádějí v popisu vad jako vada skusu - bod F.

Klešťový (přímý) skus. Je vadou, ale ne vyřazující.

Vyřazujícím vadným skusem se rozumí předkus nebo podkus.

Předkus- vyřazující vada.

Podkus – vyřazující vada.

Deformace čelisti

Je míněna vrozená deformace čelisti. Deformace čelisti způsobená úrazem se nepovažuje za vyřazující vadu. O příčině, která vedla k deformaci čelisti, je třeba doložit veterinárním lékařem sepsaný a ověřený zápis.

Chybějící zuby

Standard požaduje pravidelný a úplný nůžkový skus. Znamená to, že pes musí mít všechny přední zuby (řezáky) včetně špičáků.

Neúplný nebo nadpočetný chrup od špičáků dále je pouze vadou, která je v bonitační kartě uvedena pod bodem H.

Pokud chybí zub/zuby důsledkem úrazu, je třeba doložit veterinárním lékařem sepsaný a ověřený zápis + rtg.

Kryptorchismus

Týká se psů - chybí obě varlata nebo jedno varle. Standard požaduje, aby psi měli dvě zdravě vyvinutá varlata plně sestouplá v šourku.

PRA (ProgressiveRetinalAtrophy, General PRA)

Dědičná recesivní nemoc očí, která se obvykle projeví před prvním rokem věku a může vést přes šeroslepost postupně až k úplné slepotě. Pro uchovnění je nutné doložit potvrzení o vyšetření s negativním nálezem. Vyřazující je pozitivní nález. Pro působení v chovu je nutné výsledek o negativnosti vyšetření na PRA aktualizovat až do věku sedmi let tak, aby v okamžiku plánovaného spojení nebylo starší u plemenného psa více než dva roky a u feny tři roky. Od dožitého sedmého roku věku zvířete až do ukončení chovnosti nesmí být vyšetření shodně pro obě pohlaví starší tři let. Pro stanovení data je určující den vykonané kontroly, nikoli datum vystavení potvrzení o výsledku.

CEA (CollieEyeAnomaly)

Dědičná polygenetická recesivní nemoc očí. Může být diagnostikována od šesti týdnů věku a s věkem se nezhoršuje. Její vnější projevy sahají od lehkých poruch orientace až po slepotu. Předpokladem uchovnění je negativní nález při vyšetření bez vazby na datum kontroly. V dnešní době je k dispozici genetický test na CEA, který provádí laboratoř OptiGen.

DKK (dysplasie kyčelního kloubu, Canine Hip Dysplasia)

Onemocnění uložení a tvaru kyčelního kloubu, jednou z příčin tohoto onemocnění je recesivní polygenetická vloha. Vyřazující je pozitivní nález s výsledkem 3 a více (podle mezinárodní stupnice vyšší než C).

Nevyhovující povaha

Standard uvádí, že border kolie nesmí být ani nervózní ani agresivní. Vyřazen bude agresivní, nebo extrémně nervózní jedinec.

Nevyhovující temperament

Standard uvádí, že border kolie má být živá a bystrá. Vyřazen bude průkazně apatický jedinec nereagující na stimulační podněty.

Převažující bílé zbarvení

Standard požaduje, aby bílá barva nepřevažovala. Vyřazující vadou je zřetelná převaha bílého zbarvení na více než 50% povrchu těla.

Zcela netypický jedinec

- jedinec, který je mimo rozsah tolerance kohoutkové výšky
- jedinec s komplexem vad, které samostatně nejsou klasifikovány jako vyřazující

3x vada stupně 3

2x vada stupně 3 a 3x vada stupně 2

1x vada stupně 3 a 6x vada stupně 2

Jiné vážné genetické vady

To jsou všechny vážné vady nepodchycené v předešlých bodech, které jsou zjevně genetického původu.

Celkový vzhled a dojem

Typ

l - lehčí, jemnější typ

p - požadovaná mohutnost a typ

t - těžší, hrubší typ

Výška

m - pes 45 - 49 cm, fena 42 - 46 cm

p - pes 50 - 55 cm, fena 47 - 52 cm

v - pes 56 - 61 cm, fena 53 - 58 cm

Délka srsti

Standard uznává dvě varianty osrstění - středně dlouhé a krátké.

m - středně dlouhá

s - krátká

Barva srsti border kolií (dále jen BOC)

Zbarvení srsti je projev dvou typů pigmentu - *eumelaninu* (černá, hnědá) a *phaeomelaninu* (e-e-red, sable, pálení - červené až žluté zbarvení). To jak bude pes zbarvený záleží na genech, které ovlivňují tvorbu těchto pigmentů.

Eumelanin se může vyskytovat ve všech buňkách - závisí na něm tedy i barva nosu, pysků a okolí očí. Phaeomelanin se vyskytuje jen v buňkách pokožky, tedy ovlivňuje pouze zbarvení srsti. Normálně se v srsti vyskytují oba pigmenty zároveň, ale phaeomelanin je většinou "překryt" eumelaninem a jeho efekt tedy není vidět, projeví se jen u některých výše uvedených zbarvení.

Černá a hnědá

Základní barvy srsti BOC, za které je odpovědný pigment eumelanin, jsou *černá* (black) a *hnědá* (red, chocolate).

Tyto barvy se mohou vyskytovat v několika formách:

- základní "plné" zbarvení (solid - černá, hnědá)

- pravidelně zředěné zbarvení (dilution) - takto vzniká z černé modrá (blue) a z hnědé lila (lilac)

Tyto varianty mohou být i nepravidelně zředěné (merle) - vznikají pak tyto barvy: blue merle, slatemerle, red/chocolatemerle, lilacmerle.

Pálení a sable

Jeden typ zbarvení způsobený pigmentem phaeomelaninem je pálení (tanpoints) a sable - obě varianty jsou podmíněny různými alelami stejného genu.

Gen pro **pálení** potlačuje produkci eumelaninu v buňkách pokožky na charakteristických místech a phaeomelanin se tak na těchto místech stává "viditelným". Barva pálení může být v rozpětí od sytě měděné (richcopper) přes klasickou nahnědlou až po zašlou stříbrnou (muddysilver). Rozsah pálení se může velmi různit, znaky mohou být velmi rozsáhlé - psi mohou mít pouze tmavé sedlo na hřbetě a zbytek těla pak pokrývá pálení (saddletricolour) až po velmi nevýrazné pálení, jehož přítomnost se dá potvrdit pouze pod ocasem.

- charakteristická místa výskytu pálení:
 - tváře
 - obočí
 - vnitřní strana uší
 - konce předních a zadních nohou
 - zadní strana těla, pod ocasem (bývá patrné)

Pálení se může vyskytovat v kombinaci s kteroukoliv základní barvou - černobílá s pálením/pálením/lilactricolour...

Sable zbarvení vzniká obdobným způsobem, tvorba eumelaninu je různě intenzivně potlačena po celém těle, srst na celém těle tedy získává žluté zbarvení. Sable může mít různé odstíny, od jasně zlatočervené, přes žlutou až po špinavě šedivou.

Sable se stejně jako pálení může vyskytovat v kombinaci s kterýmkoliv základním zbarvením - pak vzniká (black) sable, chocolatesable, blue sable, lilacsable... Vyskytují se i sablemerle jedinci, ale merlování je vidět pouze u malých štěňat, u dospělců se ztrácí, může být patrné pouze na pigmentaci nosu, nebo očí.

Všichni sable psi mají v srsti alespoň pár chlupů v základní barvě, pigment očí, nosu a pysků odpovídá základní barvě (černá, hnědá, modrá, lila).

V současné době se mezi chovateli po celém světě uvažuje o původu poměrně vzácné barvy *seal* (tulení). Velmi pravděpodobné je, že seal barva je odvozená od sable, kdy se díky dominanci jiného genu sable zbarvení úplně neprojeví, pes tedy bývá na první pohled černý (nebo i jiný - záleží na tom, jakou má základní barvu), ale při bližším prozkoumání má srst takový hnědý až zlatý odstín - vypadá

to jako zvláštní hodně tmavé sable. Stejná věc se stává i u pálení - na místech, kde by pes měl mít pálení, se objevuje jakési "falešné pálení". Seal se opět může projevit u kteréhokoliv základního zbarvení.

Australská červená (ee-red)

Zbarvení *ee-red* vzniká podobným způsobem, jako sable zbarvení - dochází k potlačení tvorby eumelaninu a tím pádem ke "zviditelnění" červeného phaeomelaninu - ale je to podmíněno jiným genem.

ee-red psi jsou čistě žlutí, v jejich srsti nejsou žádné chlupy v základním zbarvení, stejně jako u sable není v ee-red srsti vidět merlování a to ani u štěňat! Barva očí, okolí očí, nosu a pysků opět odpovídá základní barvě.

Bílé znaky

Všechny BOC mohou mít různý stupeň *irského vzoru* (Irishpattern/Irishspotting) - jedná se o typické rozložení bílých znaků.

- charakteristická místa výskytu bílých znaků:
- čenich
- límec
- břicho
- nohy
- špička ocasu

Všechny BOC mohou být nositeli *white faktoru* (whitefactor), projevujícího se často bílou barvou na přední straně zadních noh od hlezene až po stehna. White faktor značí vlohu pro více bílé barvy.

Geneticky bílý (bíle skvrnitý) pes (geneticallywhite = pattern-white = Pinto) má na těle bílé plochy přesahující irský vzor. Má bílou barvu i na zádech, bocích, větší části ocasu, ... Může mít přitom zcela černou hlavu s případným bílým proužkem mezi očima. Naopak pes, který má hlavu z poloviny nebo i více bílou, ale tělo zbarveno normálně, ať už s irským vzorem nebo bez něj, a který nemá bílou barvu na předku zadních noh, je normálně zbarvený jedinec.

Border kolie může být i zcela *bez bílých znaků*.

- Vzhledem k bílému zbarvení může být tedy BOC v některé z následujících skupin:
 - bez bílého zbarvení
 - normálně zbarvený jedinec s úplným, nebo částečným irským vzorem, bez
 - white faktor

- „geneticky bílý“ - bíle skvrnitý pes (bílá je mimo rozsah irského vzoru)

Barevný kód		
Kód je složen z pěti písmen, které pokrývají barevnou paletu zbarvení border kolií.		
Barva	Zředění	Bílá barva
<i>black</i> - černá	<i>a</i> - none (není)	<i>n</i> one - není
<i>chocolate</i> - hnědá	<i>e</i> ven - pravidelné	<i>i</i> rish <i>p</i> attern - plný irský vzor
<i>red</i> - červená	<i>m</i> erle - nepravidelné	<i>i</i> rish <i>s</i> potting - bílé skvrny na místech irského vzoru
<i>sable</i> - sobolí	<i>p</i> lates - nepravidelné s plotnami	<i>w</i> hitefactor - white faktor
<i>darksable</i>		<i>g</i> eneticallywhite - geneticky bílá

Tedy například klasická černobílá border kolie má kód: **bapnn**, klasická blue merle má kód: **bmpnn**, trikolorní má kód: **bapbn** a klasická modrá má kód: **bepnn**.

Nervozita, agresivita, temperament

Tyto tři body vyplní komise na závěr bonitace jako vyjádření subjektivního dojmu z chování psa během bonitace.

Projevy nervozity, agresivity nebo apatie musí být zřetelné a musí se na nich shodnout všichni členové bonitační komise. Jakékoliv ohodnocení "p" je považováno za vadu, viz bod Z - vady povahy a temperamentu.

Výčet a popis vad

Podle standardu musí být každá odchylka od něj považována za vadu a posouzení její závažnosti musí být přímo úměrné stupni odchylky. Pro klasifikaci stupně odchylky byla zvolena následující trojbodová stupnice:

Stupeň 1 – malá odchylka od standardu.

Stupeň 2 – na první pohled patrná odchylka od standardu.

Stupeň 3 – velká, závažná odchylka od standardu.

U těch vad, které ve svém popisu nemají explicitně určené stupně, je posouzení závažnosti v kompetenci bonitační komise s tím, že zadání stupně 3 je u takovéto vady pouze výjimečné a je pro něj třeba dosáhnout shody všech členů bonitační komise.

A - vady utváření hlavy

Slabá, těžká nebo příliš zakulacená hlava. Velmi výrazný týlní hrbol. Nevýrazný stop. Nápadně rozdílná délka čenichu a mozkovny - ideální poměr je přibližně 1:1

B - vady krku

Příliš dlouhý nebo příliš krátký krk. Délku krku je třeba posuzovat s ohledem na typ psa, neboť mohutně osvalený krk se zdá být opticky kratší. Stejně tak mohutný bílý límec krk opticky protahuje, kdežto černá barva límce krk naopak zkracuje.

C - nedostatečná pigmentace

Nos a pysky mají být pigmentované a zcela probarvené - s ohledem na zbarvení psa.

Stupeň 1 - nedostatečná pigmentace pysků a okolí očí.

Stupeň 2 - rozsáhlejší depigmentace pysků, okolí očí, nedostatečná pigmentace projevující se jako světlejší skvrny na nose (nosní houbě).

Stupeň 3 - nedostatečná pigmentace nosní houby a víček očí projevující se jako růžové skvrny s

ohledem na zbarvení psa.

D - vady oka

Podle standardu mají být oči posazeny daleko od sebe, oválného tvaru, středně velké. Jakákoliv odchylka je vada.

E - vady v pigmentaci oka

Stupeň 1 - barva oka lehce neodpovídá barvě srsti.

Stupeň 2 – výrazně žluté oko.

Stupeň 3 – modré nebo částečně modré oko nebo obě oči u jedinců, kteří nejsou zbarvení merle.

F - vady skusu

Standard požaduje dokonalý pravidelný a úplný nůžkový skus. Podkus a předkus jsou vyřazující vady.

Stupeň 1 - nepravidelný nůžkový skus.

Stupeň 2 - volný nůžkový skus.

Stupeň 3 - klešťový skus.

G - vady chrupu

Křivost zubů nezpůsobená úrazem nebo jinou zjevnou a doložitelnou vnější příčinou. Psinkový chrup.

H - neúplný, nadpočetný chrup

Chybějící nebo přebývající zuby mimo řezáků a špičáků, jinak jde o vadu vyřazující.

Stupeň 1 - chybí/přebývá jeden zub P1 nebo M3

Stupeň 2 - chybí/přebývá jeden zub P2 až M2 nebo dva zuby P1 nebo M3

Stupeň 3 - chybí/přebývají více než dva zuby

I - vady ucha

Standard požaduje, aby uši byly středně velké, středně silné, nasazené dostatečně daleko od sebe. Neseny vztyčeně nebo polovztyčeně. Při naslouchání výrazně pohyblivé. Chybou je tedy vadný tvar, velikost a nasazení ucha nebo jeho nehybnost.

Stupeň 1 - špatný tvar nasazení nebo velikost u správně neseného ucha.

Stupeň 2 - těžší, méně pohyblivé ucho/uši.

Stupeň 3 - jedno, nebo obě uši klopené a nepohyblivé.

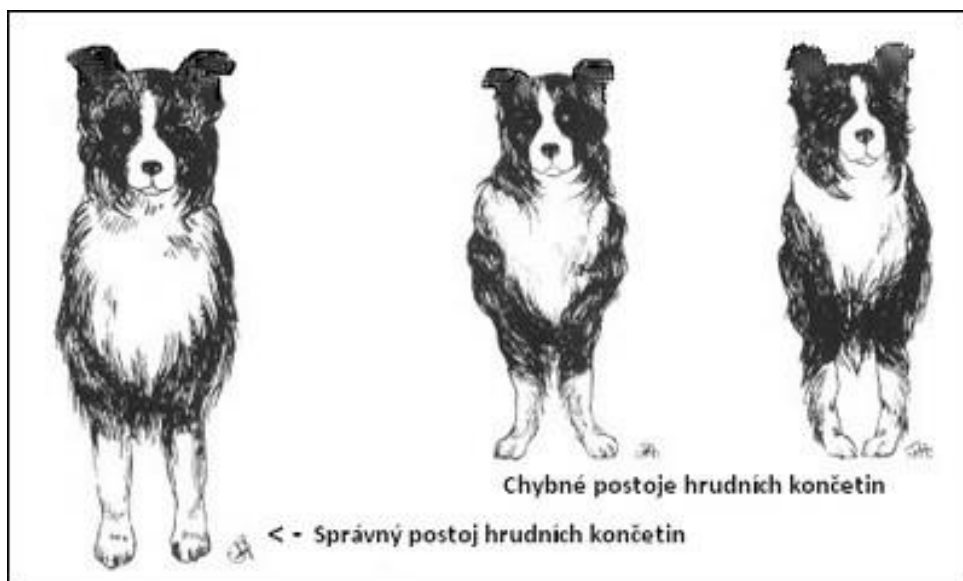
J - chybný rámec

Špatný poměr výšky a délky těla. Standard požaduje, aby tělo bylo mírně delší, než je výška v kohoutku.

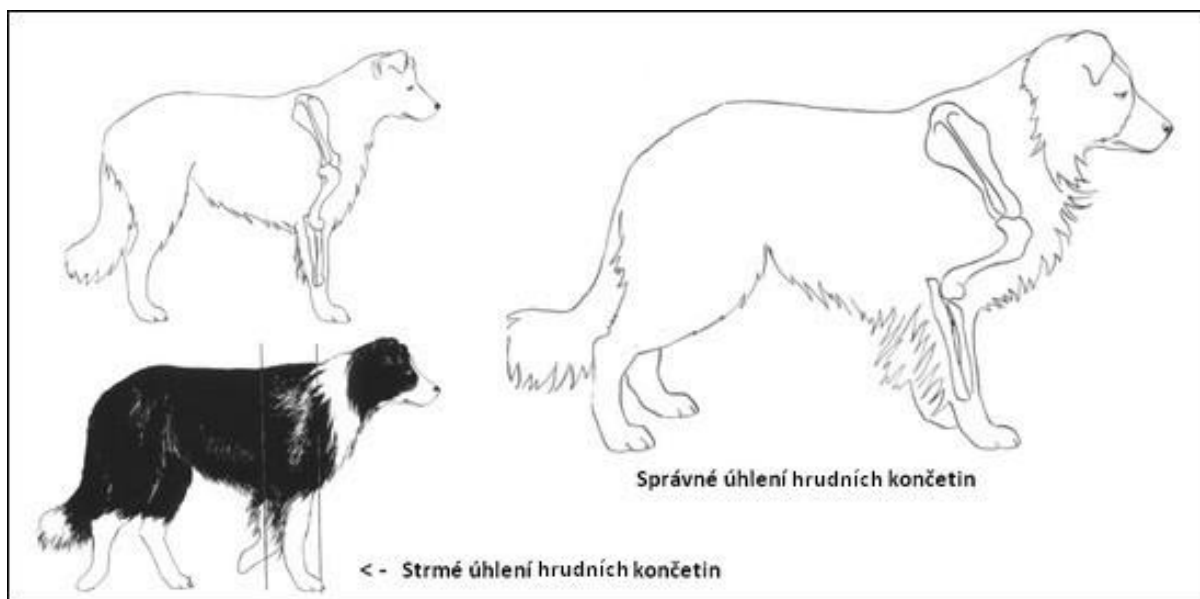

K - vady postoje hrudních končetin

Standard požaduje, aby přední nohy byly při pohledu zepředu rovnoběžné a zápěstí při pohledu z boku mírně šikmé. Ramena mají být dobře uložena vzad, lokty těsně přiléhat k tělu. Vadou se tedy rozumí dovnitř či ven vybočené lokty, viz obrázek. Mírné ohýbání zápěstí směrem dovnitř, které je patrné při pohledu zepředu na běžící border kolii je normální a není vadou.

L - Vady úhlení hrudních končetin

M - vady utváření hrudníku

Hrudník má být hluboký a poměrně široký. Vadou je mělký, sudovitý nebo plochý hrudník.

N - vady utváření hřbetu

Hřbet nesmí být klenutý, měkký nebo kapří.

O - vady utváření beder

Podle standardu mají být bedra široká a svalnatá, ale ne vystouplá. Vadou jsou tedy příliš úzká, nedostatečně vyvinutá a příliš stažená nebo vyklenutá bedra.

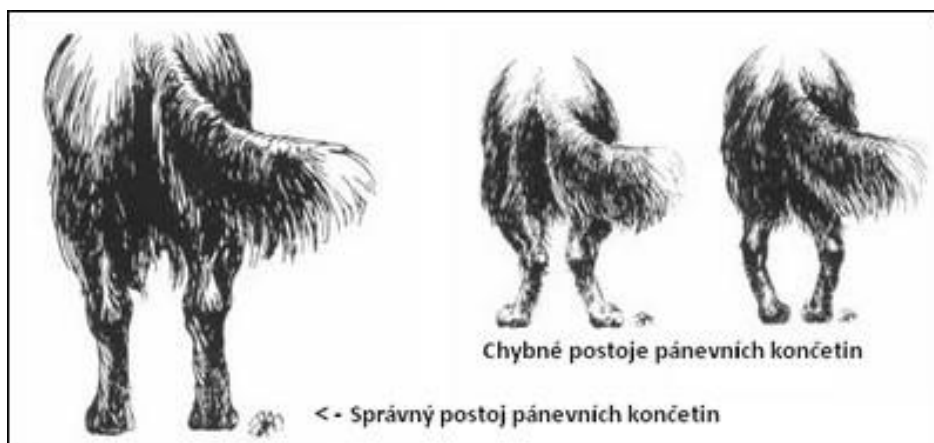
P - špatně formovaná zád'

Celkově nedostatečně vyvinutá zadní část těla (viz obrázek), která má být podle standardu široká a svalnatá.

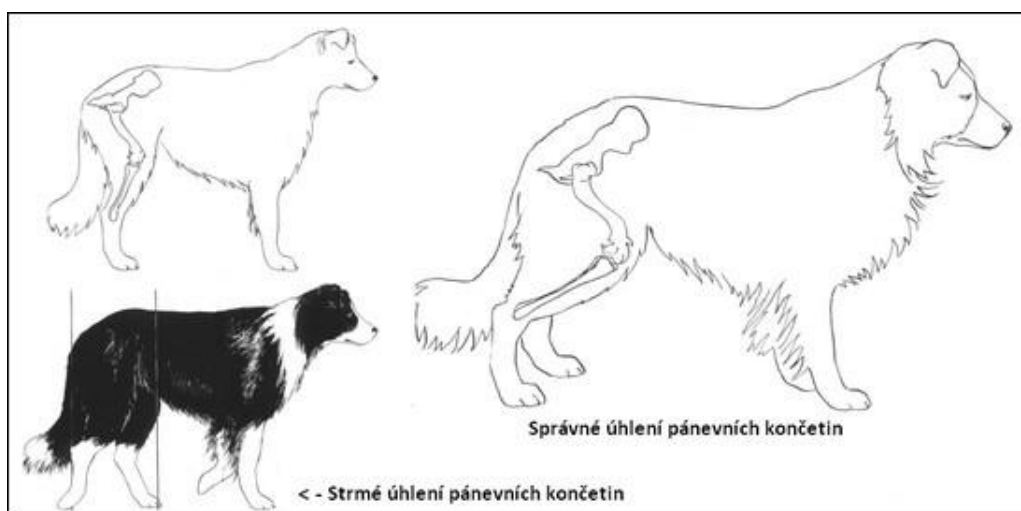

Q - vady postoje pánevních končetin

Vadou je vybočení hlezů zadních končetin, které mají být při pohledu zezadu rovnoběžné, viz obrázek

R - vady úhlení pánevních končetin

S - vady tlap

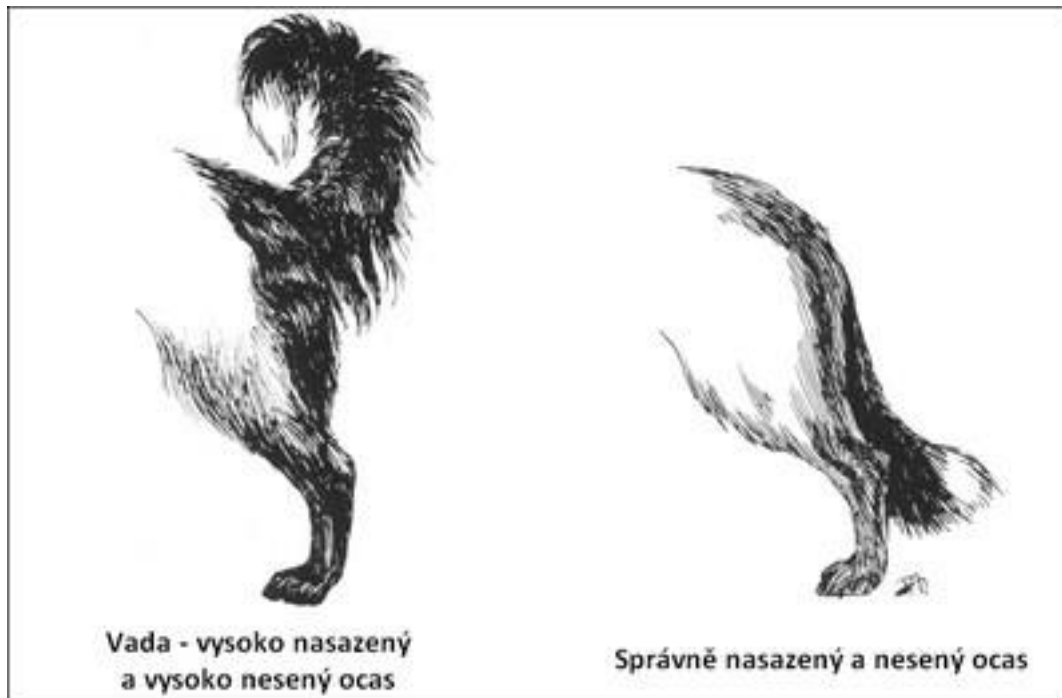
Podle standardu má být tlapka oválného tvaru s vysokými polštářky, pevná a dobře stavěná. Prsty klenuté a přimknuté těsně k sobě. Vadou je tedy špatný tvar tlapky, plochá nebo volně stavěná tlapka s roztaženými prsty.

T - vady ocasu

Patří sem zejména špatné (vysoké) nasazení ocasu, u něhož standard požaduje plynulý přechod. Vadou je také špatné nesení ocasu, který nesmí být nošen nad hřbetem a příliš krátký ocas, který má podle standardu dosahovat posledním obrátek alespoň ke hleznu.

Ocas může být nesen vzhůru, je-li pes vzrušen nebo při hře, zejména v přítomnosti jiných psů. Také při skákání může být zvednutý ocas používán jako kormidlo. Při práci (pasení) a při odpočinku nosí border kolie ocas nízko s mírně zvednutou špičkou.

U - vady pohybu

Pro border kolii je nízký a úzký chod s přikrčenou přední částí těla jednou z nejzákladnějších charakteristik předávaných geneticky. Je to rys, který jí umožňuje dobře pást i vynikat ve sportech typu agility, kde je nutné rychle měnit směr pohybu. Vysoký chod je proto závažnou chybou stupně 3. Pokud je to nutné, může být chod posouzen nejen při chůzi na vodítku nebo u nohy (kde může být vysoký typ chůze naučen z výcviku a pes ho má pro tyto případy zafixován), ale rovněž při volném pohybu.

V - vady srsti

Stupeň 1 - nerovnoměrné nebo smíšené osrstění (např. prapory na předních končetinách u krátkosrsté varianty)

Stupeň 2 - silně zvlněná srst

Stupeň 3 - otevřená nebo kudrnatá srst

W – DKK

Stupeň 1 – jedna končetina stupně 1

Stupeň 2 – dvě končetiny stupně 1

Stupeň 3 – alespoň 1 končetina stupně 2

X

Y - nevyjádřený pohlavní výraz

Slabý nebo opačný pohlavní výraz.

Z - vady povahy a temperamentu

- Vady povahy: podle standardu, nesmí být border kolie ani nervózní ani agresivní.
- Vady temperamentu: podle standardu má být border kolie živá a pozorná.

Povaha a temperament jsou popisovány v části "Celkový vzhled a dojem" pod body "Nervozita, Agresivita, Temperament". Jakýkoliv výsledek jiný než "n" je považován za vadu.

Výsledný stupeň vady je dán počtem těchto vad.

Dodatečně vyřazen z chovu může být jedinec, u něhož se až po bonitaci zjistí závažné genetické vady např. při předepsaných opakovaných vyšetřeních nebo záchvaty epilepsie.

Případně pokud se tyto genetické vady zjistí u více jeho potomků z různého spojení.